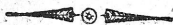

ცისკარი

1858

იჟნისი. წიგნი მეექვსე.

ცისკარის
გამომცემის
გ. ბერიძის

სოფელი (*)

ესჭურვტ სოფელს დაფიქრებული
მე მისგან განკვირვებული!

ვინ იცნოს ძვალნი მოუწასნო, ცეცხლითა ძალთა
დაძველის,
სასტიკის მების მუბძოლთა, შეუეთა კვდობის მტუ-
რეველის,
დესპოტის, გმიძის, ამაყის, სიმენისა სიმსნით ძლე-
ველის,
სამძწუნო ნახოლეონის, დიდთა მეუეთა მძლეველის?

ესჭურვტ სოფელს დაფიქრებული,
ვარ მისგან განკვირვებული!

გნახე მე ძვალნი გეჲ ვიცან, ზომნეის დამამბობელის,
ძლიერის გმიძის კესანის, ღომის ბჭყალს შიგან
მწყობელის,

(*) ამ ლექსსა კოლხიდელისასა გებჭდავთ, ღო-
გოძც იშვიათსა თხულებასა. ზედ.

სახმელის სასტიკ დამწყობლის, თავის გვირგვინით
 მკობელის,
 ამბატონის, მამაცის, ბედნიერების მფლობელის.

ვსჭყურეტ სოფელს დაუძირებულოი,
 ვარ მისგან განგვირგებულოი!

ვინ იცნოს მკალნი გამძცულნი, ციფრონ მჭევრ-
 მტყუველისა
 ალკივადის ღამაზის, სოკნატის გმძნობის მწყობ-
 ლისა,
 ლუკულას ჯერცხლით მდიდრისა, ოქრო სამოსლით
 მღუესლისა,
 მილციოს მოხუცებულის, მშობლის ათინის მცემლისა.

ვსჭყურეტ სოფელს დაუძირებულოი,
 ვარ მისგან ატირებულოი!

ვინ იცნოს მკალნი შიშველნი, დიდ ალექსანდრე
 მუცბულის
 სპანსეოის ძალთა დამღეის, ზოგჯერით განშვენე-
 ბულის,
 ოზოლთა ქვრივთა შემყუნანის, სიგმიდით გაელკე-
 ბულის,
 თავის მოყუანის მამაცის, მედ ზეკისის სახელ-
 დებულის.

ვსჭყურეტ სოფელს დაუძირებულოი,

ვარ მისგან განცუფრებული!

ვერ ვიტან ძვალნი გამსმანნი, კლეოპატრ განმამა-
წყელისა.

გოდნელიაჲ ქუჩივისა, ზომხეის გულის მწველელისა,
ასწავნაი ოსტატის ზედიკლის გულს მიმეუწეელისა,
ზომხას ცოლის კესანის, კლოდიას მაწყვეელისა.-

სადა ანნ ესე ოდენნი, გვიძნნი ზე მეფე ცხებულნი,
მდიდარნი, ბეძენნი, მოხუცნი, კეკელუცნი გაელგუ-
ბულნი?

ვინ იცნოს ძვალნი მოუქასნო, მატლათგან განში-
შულბულნი?

მეტია უველა საფლაგშიდ, სოფლისა დაბადებულნი.

კოლოხიდელი.

საღამო კარაღეთის გორადგან.

როს მზის დასვლის დროს, გაზაფხულისა
ნელი ნიაგი იწეებს სურნაქვასა,
ზე საამოთა ყვავილითა სუნსა,
მოჭვენს ყვავადა არესა ჩუშნსა:
მაშინ მდუმარედ ვზი ჩრდილონ მხარეს
ზე საამოვნით ვსჭკრეც თოვლიანს მთებს.

მშვენიერ არის რა ბრუდ-საბძელსა
 შუქი მადგეს დამსვლელის მხისა
 იგი ამაყად იწყებს ღიაღობასა
 ზე მდუქრების ყინვითა ქართლსა!
 როდესაც მისი ჭვრეტით ღვსტკბები
 მაშინ დასავლეთს მიუბრუნდება.-
 შეგხედავ, ვნახამ მის გორიზონტი
 ვით წითელი ატლას ზედ გადავრყული:
 ელიავს, ბრწყინვალეებს მინაშეზუელი
 ზე მე მას შეგტრფი-ვით ვარდს ბუღბუღელი
 მუნით ღიახვიც ოქრომკვდივით
 გამგამით მოჩანს თეთრი სიმივით!
 დიდხანს ვსჭვრეტ ხოლომე აღტაცებული
 სოფლის შვენივით აზრითა მღელვებელი:
 — ნუ თუ ამაო არის ყოველი,
 აღარ დარჩების არცა აჩრდილი?...

თ. რ. შ. ე.

1849 წელს. მაქტის 25. ს. კ.

მ თ ე ვ ა რ ე ს .

ოხ, ბაღმო მოკაწევ! კინცა გუღგაღაღ, უმზიანს
 შენსა

უშანგოს ნათელს მიმოცუმაჲსა, ცაზედან ლუჯჲსა;
 ღმრს ცირცამაცა ვაძსკვდაგი შენი, წინა გაძღოდეს
 ზე ადგილ, ადგილ თავს აუარებდეთ, ღმრუბლის ნაგ-
 ლეჲსს!

წამდენნი ქალნი იდაყვ დაუდნობით, ფანჯარით გზვ-
 რეთენ

შენ შემოგტყუიან ზე მხოლოდა, შენში მზობენ,
 ვით მეგობარსა თჳს სევდათ მიზეზს, ადგიატებენ
 ზე თჳსთა სურგალთ შენსა წინაშე, განაცხადებენ.
 მაშინ წამდენთა მადგალიტავით ცრემლნი მსცვიაოდნენ
 ოდეს განდობდნენ გმრობათა, იტყოდნენ გეგუტე-
 ბოდნენ:

— ღმრე აწიან ამ სოფელს, უბედურ დაბადებულნი,
 წადგანც აწვისგან ჟეჲეთა, აწიან შეეგარებულნი!
 ჭე, ბადწო მთგარეგ, მითხარ! წათა გაქტეს შიგან
 ხალეზი!

მგონებ მათისა სევდისგან, გქონან შენ ეგე ლატებია
 წადგანც გეზაღვის ტრფობითა, დამწკანრივი ქალეზი
 ზე მით აწმუნებ, ღმრ შენცა, მათ სევდას ენაწილებია.
 ზე მეც მაწად გეტყუი წა, მაგ შენსა თაღისა თჳაღებსა,
 ქალთა ცრემლებით ოხვრითა, შენზედან დაჩნეულებსა;
 მათშია მგზოგებ დაღალულ, სულისა განსვენებასა,
 მშვიდსა ნუგეშსა გულისას, ეოგელთჳს შეუდროებასა!..

თ. ზ. შ. ე.

1849 წელსა. მაგტის 30-სა ს. კ.

ოთხნი ისტორიული განთავსებული-ხასია-
თანი (*) გრანოვსკისა.

ეს ოთხნი ისტორიული ადრეკანი ლაგათეუძისა, ალექსანდრე მაკედონელისა, ლუდოვიკ მეცხრისა ზე, განცდელის ბეკონისა ეკუთვნიან განსკენებულს გრანოვსკის, რომელიც იყო საზოგადო ისტორიის მწოდველად მოსკოვის უნივერსიტეტში ზე მიაღწა-
ლა 1855 წელში. მისნი თხზულებანი გამოიცნენ წაქსულს წელს. გრანოვსკი შეიძინა ევროპიულთ ბიბლიოთეკით ისტორიკებთ დიდებში. მისის თხზულებით უმაწვილო კაცთ შეუძლიანთ შეიტყონ, და ადის ისტორიული ხელოვნება ზე კარგად ისწავლონ წემა. გრანოვსკი ადასა სწემა აჩქარებით: ზედ-მიწევნითი ცოდნა წემაოებთა ზე იმათი წეს-ში მოუყანა შეადგენენ მისს ბიბლიოთეკას საქმეს, ზე ამისთჳს ის სწემა საუბრედიანთ. ენა გრანოვსკისა ადის მადტივი ზე ამასთანავე საგსე მიმზიდვის მსატკობითა. ამასი იმას ვეც ენთი წესის მწემალი ვეც შეადგება. საგანი რომელსაც ადრეკს გრანოვსკი, ადის სწე-

(*) Характеристики.

ღებთ იმის უფლებას ქვეშ: ყოველთ ისტორიულთ.
 შინთ ზე ისტორიულთ შექმნევათ გამოხატვის ცხო-
 გელად ზე ამით ადვილებს შკათხვედლის გონებაში უგე-
 გოს თანხმობას ზე მკითხველას გულში სწულს მო-
 ნაწილეობას. გწანოვსკი ან ავრცელებს სატყუას
 საგანზედ, მაგნამ ჯანგად იცის, და უფრო საჭინოა
 ზე და უნდა თქვას ზე ამის ყოველთს, ამბობს. ეს
 ანის მიზეზი, რომ თქუტნს შესაერებაში ადვილად
 იბეჭდებიან მის აზრები ზე მისი სიტყვები. თონი
 ისტორიულნი ხასიათნი, რომელნიც ითმებენიან
 ქანთულად, ანთან შეთხუტნი წასაკითხავად საზო-
 გადოებაში ზე ენთი-ენთმანოსედ უმჯობესნი. ავტო-
 რი ჯერ გამოხატავს საზოგადო ენობას, რომელშიაც
 სცხოვრებდა ადრეული შინი ზე შედეგ თვალწინ.
 წამოგვიდგენს მოქმედებათა ზე ხასიათთა.

ლანგ-თქუტზედ სტატია შედგენილია ევროპა-
 ლის ზე ადმოსავლდის წყანოებიდან დ ეოანსებან
 ქანთულ წყანოებთა. მაგნამ ქანთლის-ცხოვრება
 განვრცელებით მოგვითხრობს უფრო იმ ამბებს
 თქუტზედ, რომელნიც შეეხებიან საქანოგელოს. ვის
 ეკუთვნის ეს მოთხრობ, ან ღიცით: სვეულებასმებდ
 ძველებუტქანოველთ ისტორიულთ მქანადო, მხიზ-
 გელი ან გამოგვიცხადებს თავისს სახელს. უგეგ-
 ლად, ის სცხოვრებდა თქუტნის შედეგ ზე ანა იმის
 დნოს, დღანაც უჩვენებს სხანსულთ ზე სომხუტ
 ისტორიუთ, რომელნიც ყოფილან თქუტნის მედნო-
 ენი ზე რომელთაგანი უნდა იყოს სომეხი თომა
 მეძომელი. ეს ჩვენი ცხოვრება ან დოგოტ გამო-

ხატავს ლანგ-თეშუნს: თეშუნი ააოხდა საქათველად
 შიგოდჯექ-1586 დგ 1403-სან, ბაგდატ V ზე შე-
 მდგო იმას შიგალის გიორგი VIII დნოს; ოდჯელ
 აიღო ტუილისი, დასტუვევა ბაგდატ ზე შიგალის
 ხალხი. ლანგ-თეშუნი ხასიათი ანის გამოხატული
 თითქმის ისე, როგორც გამოგვიყენეს გიორგი V-ის
 ის იყო შეშუქობილი ბანბანობისთვის მძინვან-
 დებით ზე ვითომც განგებ მოგვინილი ქვეშის
 ამოხმებულად; ის ანგრეკდა ზე უხვნიდა ციხეებსა,
 შონასტრებსა ზე ეკლესიებსა ზე შიგვე ხოდდა ზე
 სწავდა ქმისტიანო, დედაცათ ზე მამაცათ; დიდად
 სიამოვნებდა ამ გვან მოქედებებით. თეშუნი ცდი-
 ლაზდა მასმედინთ საწმუნოების ძალით განვტე-
 ლებას, მაგრამ ანც მასმედინთ ინდობდა. ნუ დავი-
 გიყუებთ, რომ თეშუნი ან იყო სწულებით ქვეშინეთ
 წესთ მტერი: ჩვენი მოთხრობა უჩვენებს განონებს,
 რომელთაც ის წაწუნებდა მისგან დაშუქობილთ
 ქვეშინეთ; იმას უვანდა დახელოვნებული ჯანები ზე
 კანგი ინერერები: ადწენა ტუილისის ციხის ადების
 იერიშით ზე მაღალთ ციხეების დაჭენა ამოტან
 სწულებით დაგვანწმუნებენ ამაში.

შენიშვნა ბაქრადისა.

ღანგ-თემური.

საგნად ჩვენის საუბრისა იქმნებიან განთხზებულნი ხასიათნი ღანგ-თემურისა, ადექსანდრე მაკედონელი-სა, ლუდოვიკ (IX) მეცხრისა ზე კანცლერის ბე-კონისა. ჩვენი ვეჩა გზოვებით ბევრს მსგავსესა იმათს შინაგანს ცხოვრებაში, ზე ვერც იმათ ღვაწ-ლთ გაჩვენანს ისტორიაში; ღვაწლნი თუთოეულის მათგანისა აღნიშნულ ანიან განსაკუთრებით მისდა მითხსებულის განსხვავებულის ხასიათით, მაგნამ იმათ-შოინის ანის ენითი საზოგადო: ეს ანის წოდება დიდთაჲკაცთა, მიცემული მათდა შედროვანგან ზე დამტკიცებული შთამამაგლობისაგან. მაგნამ და ანის შეგავშინებულნი ამ წოდებასთან? და მოწოდება აქუსთ ისტორიაში კაცთა, აღნიშნულთ დიდბანებად? აი კითხვა, რომელითადა დავიწყებ ამ საუბარსა. ეს კით-ხვა სწულვებით მოკლებული ანი ანის აწინდელის დროჲსა. დიდი ხანი ანი ანის მას აქეთ, დიდესაც უაქსა მყოფდენ დიდ-კაცთ საჭინოებას ისტორიაში, ზე ამტკიცებდნენ, ვითომც იმათი თანამდებობა გა-თავებულნი ზე თუთ ხაფხთაც შეუძლიანთ უიმათოდ ადასწულონ თავიანთი ისტორიული მნიშვნელობა. ეს სულ ენითა, თუნდ გვითქვამს, ვითომც ენთმა მადლთაგანმა ბუნებაში მოქმედთა, დაჰქაჩტა თავის მნიშვნელობა, ანუ რომ ენთი კაცის სხეულთაგანი ომდინა ახლა საჭინო ადანი ანის. ამ გვანი და-ნახვა ისტორიისა შესაძლებელია მაშინ, დიდესაც

კაცი განიხილავს იმას დაუდევრელად ზე განეწიდა. მაგნამ ის, ვისთვისაც ისტოიდა მკვლანს ასოთ ანა სჩანს, ვინც შეჩვეულია იმის ცხოვრებად დანახვას, ხედავს დიდთა-ზინთა ზეგანდაშოს-განგებისაგან აღჩეულებს, ქვეყანაშიელ მოწოდებულთა მის აღსას-ჩულებლად, წამცა მსძევს საჭინოებათა შინა აღნი-შნულის ეზოსისასა, სასოებათა ზე სუტვილთა აღნი-შნულისა დროასა ზე ხალხისა. ხალხი ანის წამცე შეპყრებელთა-იმისი შეპყრებელთა-იმი, იმისი შეპყრებელთა-იმი ნება. თავის-თავის გამოსახენად უნდა იქცნენ მანად ზე ნებად გნთისა შინისა, წამცელიც მინიჭებულთა განსაკუთრებითა ზნეობითის უწყმახვილობის სმერთ, განსაკუთრებითს განმტკ-ნეტელის გონების მხედველობით. ამისთანა შინი შემოსვერ ცხოველის სიტყვით მას, წაცე იმითადის ხალხის ფიქრში იფარვოდა, ზე გარდაქცევენ ხელუ-ლს ღვანდელ თავიანთ მამულთ ასუ მდროელთ გან-ცხადებულთ მანად ზე სუტვილთა. მაგნამ ამ წინა ჩემგან მოუვანილს მანად, გნთის სსება უსაფუძლოჲ მანად, ვითომც დიდნი შინნი გამოსჩნდებიან შემთ-ვევით, ზე ვითომ უიშეთათად შესამდგებელთა გამლება. აქ უნდა შევნიშნოთ, რომ დიდი მოგშულება (poln) შემთხვევისა მხოლოდ შესამდგებელთა გონებისა ზე ზნეობის მოუძღვრებულს დროებში, მოდესაც კაცს აღად-სწამს კანონიერი მოძინაობა შემთხვეულებათა, მოდესაც ის დაკანგავს მხედველობილამ ღუთაგნის კავშიანს, მხოვლის კაცობრიობის სიტოცხლის შემ-დგურავს. მანათლთა ჟოგელთჳს ცხადად გემა ვხედავთ.

იმ ადგილს, რომელიც ეკუთვნის დიდს-კაცს საშუალოდ და მოქმედებათა ზე უოველთჱს ცხადი ან ანის საგანი იმის მოდგაწეობისა. განვლიან საუკუნონი ზე ის დაჩქება გასისხლიანებულ შესაწუხან გამოცანად, ზე ჩვენ ან ვიცით, მისთვის მოვიდა ის ზე მისთვის ადამა ხალხნი. ამ საგანზედ ასე სხუა ზე სხუა დიგად ფიქრობენ, რომ ან შეგვიძლიან დაგეშვან-წიგებით განგსაზღვროთ იმათგან გამოჩენილი განვლენა. მაგნაჲ წაცე დღეს ჩვენთვის მიუხვედრელია, განა ხვალისათჱსაც გაუგებნად უნდა დაჩქეს? განა თუთვეული ახალი შესანიშნავი დამ შემთხვევა ანა ზუენს ნათელსა დინსთა შემთხვევათა ზედა, რომელიც სწიან დიდისნის შესწულებულად ზე დასწულადაც? ზაზნი სხუაჲს-სხუათა გამოჩინებათა სოგ-ჯეკ გამოცხადება მხოლოდ საუკუნოების ანუ თითქმის ათასის წლის განმავლობაში. ამ შემთხვევაში სწავლას ან შეუძლიან წინ წაუსწიას თუთ ცხოვა-რებას ზე მოთმინებით უნდა მოელოდეს ახალთა ჭა-ტათა (*) უნომლებოთაც სწულად ან იქმნებოდა სიგწე ცნობილის განვლილობისა (развитіе). ისტორიული მნიშვნელობა სოგრატისა ძლივს ანის დინსეულად დაფასებული შეცხადებებს (XIX) საუკუნეში, ოცდა ომის საუკუნის შემდეგ იმ განჩინებისა, რომელიც წამოისტეჱა, იმაზედ ათინის ხალხმა. თუთვეულის დიდის გვამის გამოსაცნობად ჩვენ უნდა უუწადღება მიუხეოთ თუთ მის ზინს, ზე მიწას,

(*) ისტორიული დამტკიცება.

რომელმაც ის აღზარდილია, ზე ღმოს, რომელშიაც
 მისი უმოქმედნია. ამ სამის ელემენტით შესდგება
 მისი ცხოვრება ზე მოქმედება. ეს ანის მრელი
 გამოსატანობად ზე ამის აღსნა ეკუთვნის, თუ რომ
 შეიძლება ასე ვსთქვათ, საკუთანის ისტორიულის
 ფსიხოლოგიას, რომელსაც აქვს საგნად აცლილება
 დროებითა ზე ადგილობრივთა განვლენათა, რომე-
 ლნიც შესცვლიან იმ მინის კემბოობითა. თვსებათა
 რომელსაც დიდ-მინთ განვიხილავთ ყუჩადდებით, ისინი
 გამოგვიჩვენებენ ჩვენ განმაცხადებულად მთელისა
 ხალხისა ზე მთელისა კახისა. მისათვისაც უნდა
 იყვნენ ისინი მოწოდებულნი ქვეყანაზედ, კეთილისა-
 თვს თუ ბოლოცისათვს, ყოველს შემთხვევაში ანა
 დგანან განსაკუთრებით, ანც დამოუკიდებელად, ანაშე
 მჭიდროდ ზე მტკიცედ ანიან შეკავშირებულნი მიწასთან,
 რომელმაც აღზარდილია ზე ღმოსთან, რომელშიაც
 იმათ უმოქმედნიათ. ამ შემთხვევაში განსხვავებულთა
 სიძნელეთა წამოადგენს ისტორია აღმოსავლეთისა:
 ის ანის დამოწმადებული სხვათა კანონთადმი, გა-
 იშლება სხვათა მიწობათა-ქვეშე, გინეც ეწმინდული.
 იქ ხალხი უძლურდება საუკუნოების განმავლობაში
 გამოუხილელის ძილით. იმათ ვრგვინებთ გასა-
 თცანნი სიზმრები, რომელნიც გადააქვთ ანათუ
 მანტო თავიანთ ბოესთან, ანაშე თავიანთ ისტო-
 რიასთან. იქ ან ანიან კანონიერი გადმავლანი
 ენის ეზობილად მეოწესთან: ან ანის მიგებდ შე-
 დგომილება ზე, მაშასადამე, ან იქნება ლოდიკური
 საჭინოებაცა გაშლილობაში, ზე ამისთვს დიდ-კაცთ

გამოჩენა იქ სწრაფად მიიღებს ნამდვილს შემთხვევის
 თვსებას. მაგამ ამ გვანდი ჭაზნი იქნება აქაც მა-
 ლიან წინ-დაუხედავი. მოდესაც ჩვენ, მაგალითად,
 შეგვზანაყს გამოჩენა მეზავის იმ ბეჭდოვით ქვეუ-
 ნის დამპყრობელისა, მომეღწედაც მექმნება, მე
 მატყვი საუბრისა, მოდესაც ჩვენ ათწოდებულის
 გმძნობით მოვსთხოვო ჩვენ თავს ანგაწიშს, მომ-
 ლისაშე ჩინებისა ანუ თემუჩის საქმეებისა და გი-
 კანგებით გამოცანაში; მოდესაც ჩვენში უნებლად
 დაიბადებინ კითხვანი: თუ მომეღწეო საქმიანობა
 აკმაყოფილებდნენ ეს კაცნი, წისთვს დაწვადეს მიწა
 ნაოხებრითა, წისთვს ადუხკეს ქვეუნი მანისაგან
 ესოდენი საშეუოები, ამდენი მოქმედენი მომძინი,
 მომეღწიო ძლივს აღმოსცენდნენ შუაგულთ მასმადი-
 ანთ მოქალაქობათაგან? ჩვენ ვალი გვაქვს მასუხად
 მიუგოთ: განა ამ ხალხთა, მომეღწიო გამოიგვანეს
 სანსტოწილის შედარსებდ ჩინებისა და ლანგ-თემუჩმა
 და მომეღწიო მინამდის სთვლემდნ დაუსრულებელს
 და მოსაწყენს ეწთგვანს უბინაოს ცხოვრებაში, ანა
 მქონდათ საქმიანობა ეწთხელაც ანის გამოეუხიზლათ
 და გვემათ სწულთ სიტყვობება და უოველი მოუხვეწ-
 ბლობა ისტოწილის მოქმედების ცხოვრებისა? მაგ-
 დამ საშიშად იქმნება ხოლმე ამ გვანდი გამოუხიზ-
 ლება აღმოსაგლეითის ხალხთა! სვე თემუჩისა ანუ
 ლანგ-თემუჩისა შეეწთებულთა ეწთთა ამა ადუგუთქე-
 ბათადმი. ამ მოკლეს საუბარში მე ან შემიძლიან
 წამოგადგინოთ თქვენ სწულნი ბიოგრაფიანი და
 უნდა გთხოვოთ, რომ იკმაყოფილოთ მოკლედი იმათ

ხასიათი-განთავისებაებით, რომელთაშიაც გეცდები გა-
ჩვენი განსხვავებულნი თვსუანი თვითვეულთ ჩემგან
აღმჩეულთ შინთა ამ საუბარში. იმათ შოკის კაცში-
ნი მხოლოდ განგვანია, მაგნაშ თვითვეულთ გვეთვ-
ნის უფლება «დიდი» წოდებისა, ამისთვის, რომ იმათ
უგვლამ ღაუტევეს ღმრთი, თუმა ამა მსგავსნი
ენთი მეუწისა, გვალნი მტოელის ქვერის ღმრთ
შეშინებულებათა ადგილთა-ზედა. საკმაო გითხრათ ის
განთავისებულნი-ხასიათნი, რომელთაც შეგვიძლიანთ
გამოვიცნოთ თუთ ღანგ-თეშურის სახე ზე იმ საღისისა,
რომლის წამომდგენელაც ის იყო.

გეცდესა ადგილსა ზედა კასპიისა, ოსოტსკისა
ზე იამონიის ზღვებთა შოკის მკელადგანვე უბანოდ
დაეხეებოდნენ ხალხნი, შთამომავალნი ორთა დიდთა
ნათესავთა: მონგოლთა ზე თუჩქთა. ზოგჯერ გაცალ-
ცალკეებულნი შტონი ორთავე ნათესავთა შეერთდებ-
ოდნენ, ზე იმათგან წამომდგებოდნენ ახალნი ხალ-
ხნი, რომელნიც გამოდიოდნენ საისტოკიოს მედან-
ზედ სხვა-ღმრთის სახელებით. იმათი გამოჩენა ენთ-
გვანად განსხვავდება მდისხანის მაღლებელის ხასი-
ათითა. იმათგან მოჰქონდათ მოსხობა ყოველთ სა-
ზოგადო ღმრთებთა, რომელნიცა შავლებოდნენ
გზაზედ, მაგნაშ თითონკი ვერ შეიძლებდნენ მტკიცის
ზე შეურყეველის სახელმწიფოს ადგილებასა. თითქმის
ოთხს საუკუნეში ქმისტეს აქეთ მონგოლ-თუჩქთ
შთამომავალნი წოდებულნი გუნებად, გამოჩნდნენ
ევროპაში, განაგრეს შიშით სლავიანნი ზე გემან-
ელნი. ხალხის ჭაზნი მიაწედა გუნებს სძულებით

განსვსკებულს შთამომავლობას. გოთნი აშოზდრენ, ვითომც ისინი აწიან დაბადებულნი, უფადს აღგი-
ლებში მაწანწადათ ჭ აწა წმინდა სუფთაგან ჭ გოთთ
ჯადოქრებთაგან. ექამდინ გადაწიეს ევროპიელნი
ამ უდაბნოთ შუალთ საზიზჯაწმა სახეში, იმათმა გაწე-
ულმა ცხოველებამ ჭ წნეობაში, იმათმა შეუბნალებე-
ლმა მძვინვარებამ. იყო ერთი დწო, წოდესაც ისინი
ეშუქწოდრენ აწა თუ მანტო ევროპიელთ სალხთ
თაგანსუფლებას, აწამელ ბეკძენტ-წომავლთ მოქალა-
ქობასაცკი. გატალაურის მინდვრებზედ გადასწულა ეს
საქმე. სხვებწ იმათმა უფლებამ დიდხანს აწ გასწია.
ისინი გადიდებნენ ევროპიის მიწილამ, ჭ ვეღან
მოასწრეს დავღება თაგანთის ნიშნისა ევროპიელთ
წესდებულებასა ჭ წნეობაში. შედგომად წვათა საუ-
ჭურეთა ევროპა კვალად მიიღებდა ამავე სტუმანთა.
ბედისაგან იყო გადაწევეტილი, წომ წინ შეხვედწოდდა
იმათ ჩვენი წუსეთი, წომელმაც ის იყო დანწყო
თაგისი ისტორიული მოქმედება. წუსეთმა მიიღო
თაგის მკედზედ შეჯახება ბანბანოწთა ჭ ჩაგანდა
იმათ მძიმეს მონებას ქვეშ. მაგწამ დანაწჩენი ევ-
როპიკი, დახსნილიწუსეთით, გადაწჩა შედგომთა
უბედურებათაგან. ამისგამოს იმათი ზედ დასხმა იყო
უფწო საშინელი იმათთჳს, ვისაც დაეცნენ უსაშუა-
ლოდ. მოწმობაები მედწოთ თგანით მხილველთა
მონგოლების ნათესავთ წნეობათათჳს, საზოგადოდ
განსვსკვდებიან გასაოცანის ეწთის-მეოწის თანხმო-
ბითა, აწაბნი, სწაწსნი, დასავლეთის ბეკები ელწად
მუოზნი ხანის სასახლეში ჭ გენეციის გაწაწი

მარჯო-ზოდო, აღწერენ მონღოლთ ხასიათს ერთისაჲ
 იმავე გამოხატულებით. ან არის ანც ერთი ხალხი
 ქვეყნის დასაწყობათ ისე ნიჭებული, როგორათაც
 თათრები; ისინი ახიან უწყალონი, მძვინკარენი,
 იმათ ვერც ერთი სახელწიგო წინ ვერ დაუდგება,
 ამბობს მარჯო-ზოდო. აღმოსავლეთის ხალხნი ამოდ
 მოწმენებოთ საესენი უფუცებდენ ჩინგიზისა ჰ
 თემუჩის გარკვეთ ხალხთ, როგორათაც განუდევ-
 ნელს ცისკარ მოკლუნადს რახსკას. იმათი მოთხ-
 ნობაჲთა საესე ახიან კასადონის თითქმის დაუწყე-
 რებულს ამბებით თავიანთ შიშედ, რომელისათჳსაც
 ანა თუ ჯიანსა, მარჯო ერთი მონღოლის დაწახ-
 ვაცია საჴმარ იყო შესანაშნაგის სოფლებისა ჰ
 ქადაქებისათჳს. მცხოვრებნი თავის თავთ მიუშვე-
 დნენ კასრებს ხლიას შემოსაჴრავად სრულებით
 დაწმენებულნი, რომ იმათი წინააღმდეგობა უსა-
 გებლად იქნებოდა. იქამდის იყო მოუგნაღი მართელს
 აზიასა ჰახნი მონღოლების უმღევგელობაჲდა.
 იმათის განძლიერებას მიხეზა იყო, როგორათაც
 ცნობილხანთ თქვენ, ჩინგიზხანა (XIII) მეცემკრეს
 საჴურნის დწეებაში. თითონვე ადიანთ თავისის
 ბრძოლის საგანა. დაიპყრო რა უდიდესი ნაწილი
 აზიისა, ღმრწამოსუცუბულობის დროს, ერთხელ იმან
 შეჭრაჲთა თავის გეგანნი ჰ წინააღუდო დიდესულთა
 შემდგომი კაიხკა; რომელი ნეტარესა ყოველთა უსა-
 დდესი ქვეყანაჲდ? თუთყუელმა მათგანმა გამოუტო-
 ღა თავთაჴისი ჰახნი. მოხუცებულმა ხანმა თავა
 გაიქნა ჰ უთხრა იმათ: «ანა; ყველაჲდ ბედნიერი
 5.

მეგობრულ ის აზრს, ვინც უკან მიხედვს თავისიგან
დაბრუნებული მტერს. იქნებ იმათ ქონებას,
ზოგჯერ იმათი ცხენებით, სიამოვნებს თავიანთ
მახლობელ კაცთ ცრემლებით ზე მკოდნის იმათ
ცოდნებს ზე ქალებს.» სახელწიგნო, დაუბეჭდველი
ამ გვანს საძირკველზედ, ან იქნებოდა მტკიცედ.
შეიფიცოდ ჩინგიზ-ხანისა, იმათ სახელწიგნო
გაიბნა დამდენასაზე უჭლოდ, რომელთაც დიხ მადე
დაიწყეს ერთმანეთში მტკრობა.

თუჩრ დაიბადა მახლობლად სამარგანდისა, მეო-
ფსა სამკუთხა შინა ჩინგიზ-ხანის შუდს ჩაგათაიანსა.
ადმოსავლეთის ხალხთა ღრმად ჩინანსოვრეს ბედით
დამე შეცხრეს აზრდისა 1336 წელ. რომელთაც
მოგვითხრობენ, ის დაიბადა თეთრის თხეთით რომელ-
ც მოხუცია ზე კელში დაჰყვა ენით მუჟა შედგენ-
ბული სისხლი.

ზედიით ის იყო ჩინგიზ-ხანის შთამომავალი,
მაგრამ მამა მისი იყო ერთი იმ გამწავლებულთ
ჩაგათაის თავადთაგანი, რომელსაც ან შეეძლო
დაეგდო იმისთვის დიდი შემძლებლობა. იმავე სიუ-
მში თუჩრმა გამოიჩინა მიუღწეველი ძალა ნებისა
ზე სიყვარული მონკ-ნებლობისა. ჯერეთ უნადა
მეოფთა თავის თამაშობის ამხანაგნი დააფიცა იმის
მოძნელებასა ზე ერგულებაზედ. მათელთაც კერც
ენთი იმათგან კერც შეთანასწორებოდა იმის ძალასა
ზე სიმატდეში. მარგელნი წელნი თავისის ცხოვრე-
ბისა გაატანა წერძანსა გამტკიცებლობასა ზე ავა-
ზაკობაში, რომელთაც მოუზოეს სახელი შეუზოვანდეს

მსგავსია. აღმოსავლეთის ტანტანიაშ შერტანს თუ
 მუდის უმ წიგლობის ბნელს წყლიწადების აღწეობაში
 მომცემულნი განგდებულნი, ღი ეს მომცემები,
 რომელითაც სავსე ანთან უმწიგლობის მოთხრობაებს
 სხვათაც ამაღლთა გვიანთა. თუშორ წამოხდგა
 მთვლას-ქვეყნის საისტორო მოქმედების მოგონ-
 ზელ წაშლს მოწიფულს წყლიწადების, მოგონა და
 მანაგდობა წანადმეცოა, ამოდნად შეუნიშნათა
 თაჟიანთის უფლებით, მოგონათაც თორთ. ამ დაუ-
 ცხრომულთ შინაშეს, ღი ბნობლავში პანადაა ის
 ამ თანაშელობისთვის, რომელიც იმის წინ მიუღობდა.
 1371-სა წელსა, მანასადამე მოდესაც ის იყო მანასა
 წლისა, იმას გვინა ადგილესი გსმობადამ მანუგონამ-
 ღის ღი მადათის სანუგონის ტახტზედ ემედა ოქსად
 დამონიშნულთ სანუგონის მთამომცემად დიდის
 ხანის უნაუგონის წიგნითა. იმისი უფლება განგ-
 ცუდებოდა უმცრის ამ ქვეყნის ნ წილზედ, რომე-
 ღნიც უწინვე დავებინათ მონგოლებს. ურუგონის
 უნდოს ოკადნი, მუდობედნი ორუგონისა მიწეცდნენ
 ხოლმე შუ მდგომელად თაჟიანთს შუთესში იმით
 თავს დაუყენა ჯანგ-ოეშენმა ტახტამიში. მადამ
 ტახტამიში ამით მადნიდელი ამ იყო. შემდგომად
 მათდენისამე წლისა იმან მოინდომა გადგდება
 თაჟიანთს თუშორის მონების უფლისა. ბნობლავ
 ამ იყო თანასწორი. გადდასწავების ომის დაწე-
 ბის დროს, თუშორის ჯანადამ გამოვიდა მოსუდი
 შეათი ბერევე, წამოხსოქვა დოცვა, ღი აიღობა
 მთი მუჭი მტკუნთი, შეაყადა მტკის ჯანსა: თქვენამი

დაგებრეულგებათ შინაი დამარცხებისა სირცხვილითა, სოჭკა იმან. ჟოღდის მახლობლად დამარცხებული ყოფილებისანი გაქცა, შესყდა ახალი ჯარი ზ 1395-სა წელში სვლასათ შესვდა თქუჩს თუგზედ. ლანგ-თქუჩმა გოდევაც დამარცხა ზ სრულად შეშუქდა ძადა თავისის წინააღმდეგისა. წესუთისა-თჳისც მოვიდა ღწო განცდისა. გუდიოჳის ომს მტუობოდა, რომ უხატუბდო ძლ-დუტენებათ იყო ხალხისა. მამაი დოგორ შედარებოდა თქუჩსა, ახლანდელს გლეხადის მივიდა წყინის კოჭლია, დოგორც უწოდებენ იმს სენი წყრილება. ზ შედგა. ადმოსაგლეოის შეკადნი იმის წინ წასვლის გაუბედაობს აწერენ ყითამც დიდს სიმდიდრეს, დომელიც მოხვეჭა ამ ფაქტონობაში. მაგრამ მანთლ-მადიდებელი ეკლესიაი დელასწაულობს 26 აგვისტოს ვლადი მიწისადუთის-მიმობლისახატის მოსკოვში გადმოსვენების დღეს ზ ლანგ-თუმიურის უკან დაბრუნებას. მანდათაც, ლანგ-თუმიურს ჯერ შეაშინებდა მხადება დიდის თავადის ჯისილი დიმიტრიეჳისა, თითქმის სასაგვდილოდ თავ გაწირულის თავისის ხალხისათჳს, ზ ვერც ის საუნჯე გაძღობდა, დომელიც იმოვნა სამსრუთადმოსაგლე ს წუსვთში. მაგრამ იმ დროდამჳე თქუჩ ადამ შესება ეგრ-პიის სამძეჯათა; იმის ღჯწლისა მოყდნად გახდა აზია. მე გოდევაც გითხატო, რომ ან შემოდინან ღაწკრილებით ადგიწერთ მნთელი ცხოვრება ლანგ-თუმიურისა, თუნდა დროც ნებას მამდევდეს, მაშინაც საჭინოდ ან შეგნაცხდი დაჟდალო თქვენ

ყუარადღება უბრალოდ დაწვენილებებით, სადაც მეტს
 ჯერას გათვალისწინებთ, წარმოადგენს ერთგვარად მხარეთ
 მოსწავლეთა და დაქვეყნების: სადაც ის გამოიწვევს
 იგი წარმოადგენს წინასწარმეტყველებას. მხოლოდ დაგა-
 ნახვებით მოკლედ იმის თვსებათა, წარმოადგენს გა-
 ცნობით თქვენ იმის ბრძოლის გზას და თუ ლანგ-
 თეშუნი სახეს, სწავსებთ თავისი გეოგრაფიული
 მდებარეობით, სხვა მხარეზე უნა. მთავარი თავის
 თავზედ ყუარადღება წავათის თათბით წინამძღოლმე-
 ლისა და წავადი იმის ყუარადღებას ქვეშ. მთავარ
 ხაზთან, გატეხებით აღეგებულს ისმარში აღმოჩნ-
 შულთი და ისმარულნი უმჯობეს მონგოლებს.
 ლანგ-თეშუნი დაბრუნდა, ბრძოლით აიღო ქალაქი
 და თავისი სახსოვრად ისმარის მოედანზედ აღმოჩნ-
 ძეგლი, აშენებულად სამოცდა ათი ათასის კაცი
 გინჯიხითა. ამისთანა სახსოვრები ღაღადო მთა-
 ვარს აზიის ქალაქებში. უფრო უმჯობესი ხედა წილად
 ბაღდადს, დიდმა განშენებულმა ქალაქმა აღმოსავ-
 ლეთის მახმადიანთა, ოდესმე სატახტომ ხადიუთა
 აბასიდთა, გაბედა წინამძღოლობა თეშუნი და ამ
 გამბედაობისათვის იზღვია მკთვლის თავის მსახლო-
 ბელთ აღმოცენით. ზოგნი მცხოვრებნი დაინთქნენ
 ტიგრის ზღინთებში; თავებთან დაწინებთ, წარ-
 მელნიც მოიხილნენ ლანგ-თეშუნი ჯარისგან, აშენ-
 დნენ ახალი მომცროსი გორაკები. მაგამ ამ ყოველ-
 თა საწინგებათა განა შეუძლიან შეუთანასწორდნენ
 იმით, წაც წამ ინდოეთმა გამოცდა. ლანგ-თეშუ-
 ნმა აიწესა იგივე გზა, წარმოადგენს ოდესმე შევიდა

სხვა გვანდი დაშურობელი, ალექსანდრე დიდი. ჟენ-
ჯანში ზე განცესის გავში ღელამდის ან დადგო-
ვითი მართელი ქალაქი ანც სოფელი. გროვანი
ნანგრევთა ზე მკვლანთა სხეულთანი ამტკიცებდნენ
ახლად თათრის ჯანის გავლასა. მაშინდელი ინი-
ცებოდა ინდოეთის ერის უმდიდრეს ქალაქად.
ახანებდა წა იმასელ იერაშის მატანასა, თემურმა
მოიგონა, რომ იმის ურდოში იყვნენ ასიათასი
ტყვე შეკრებილნი ქალაქის გარშემო სათხრელად.
იმა ბედნა, რომ ერთიანად ამოეწევიდა ისინი.
ეს ბედიება დაუფორებლად იყო აღსწეულბული,
თითონ ღელშიაც მოიხსნა წამდენამე ასიათასი
კაცნი ინდოეთიდან დაბრუნებაზედ, ღანგარეშუმმა
თან წამოასხა ერთ-მილიონამდის ტყვე. სხვათა შორის
ბედნება გასცა, რომ თან წამოიყვანათ ყოველნი
ხელისაწინა ზე მსწავლულნი. ამ მკენეკარეს სულში
იფარვოდა წაღაც გასოცადი მატყვისცემა მსწავლი-
სა. შედგომთა ამგვანთავე დგაწლათოვს აინჩია
მოედნად ასურეთი ზე სამეფლობედოება თურქთა
სულთნისა, იმ დროს ევროპის შემოქანისა. დამსკი
ზე აღებო ამოიფიქრენ წაოებთ აზიის შესანიშნავთ
ქალაქები სიილამ. მცხოვრებნი მათნი იყვნენ ამო-
ხოცილნი ანუ ტყვედ წაყვანილნი შუააზიის შუა-
გულს შინდვრებში: უმეტესთ თემურისაგან დაწეო-
ბილთ ნაწილებში აწა მსმინსკა განსახდევრულთ
სახელმწიფო მახრი წამე: საფიქრებელია, რომ იმას
წინა უძლოდა მარტო უანგანიშო ვნება აოხრები-
სადმი. აქცევდა წა მდიდაკსა მხადესა, ამოუხადიდა

მა სამაჲვედამდის იმის ქალაქებს, ასტესინგბრა
და თავის ცხენებს ჟუენსი იმის მკოფის მოსაგა-
დს, ატედა და მვედებს მოკდილის თაჲებისა, ის
მიდოდა წინ, ზე ანა ზეუნაგდა თაჲის სამხელაბე-
დოს მტყაღელ ღამეაგებისათჳს, მისგან დ'ტევეშუდის
შხახუნს ჟდაჟურმა.

შეგვედნა თემუნისა ბაიზითთან ეკუთვნის საზოგა-
დო ისტორიის დიდთა შესიხვეჲათა. იმათ ორთაჲა
მქონდათ მსგავსება აღმოსავლეთის მეზრძოლათა.
მაგრამ ბაიზითი ამოღ ან შეჰება ეკრონის აღ-
გიდს: მან მიიღო იმისი განჯუნა. ისა ფიქრობდა
მტყაღის სავედშაფოს დაჟუენებისათჳს. მანამ ბე-
ძოლდა ღაჲუებოდა ბაიზითსა ზე თემუნამოძის
გაიმადა მიწერამოწერა დედისი ცოდნისა. სადაცა
გამოღეულ იგერენ მხოფულ ლანდჲვის მკანებზე,
მოშედიც მიღეულთა აღმოსავლეთის სახელმწიფოს
მიწერამოწერაში. ამ შეუკაცებისათჳს იბდვიეს
მცინისაზის მცხოფნებთა. შირველი ქალაქი ბაი-
ზითისა, მომელზედაც დაეცა დისხა ლანგ-თემუ-
ნისა, იუო სკაიში (*), აღეჟელი შემდგომ დიდხნის
განშეიადგომისა, მომელშეიც გამოიღინეს განსხვა-
ებული ხელთგანება მონგოლის ინჟინებთა. ამ სა-
განში ლანგ-თემუნ მანოლად დიდი კაცი ზე ტეშმა-
ნოტი ხელთგანი იუო, იმის ჟადში პეკრი მომატე-
ბული წესი ჰსინდა, ჟანერც ბაზითისაში; იმან შემო-
იღო ზოდუებათ დაჟეოჟა, შემოიღო ენთნოცა.

(*) უწინდელი სებასტე.

ჩაბა, ზე სსკაც მწაგადნი, დაც შედგომ შემოგადა
 ევროპეული საღებო სმადგებადაც. სიკაში ღაფც
 მონგოლუბის განშემოდგომის სელაგანუბითა მტ-
 ხოვრებნი მისნი, მასმადიანნი, უმეტესი ნაწილნი
 თუგუნ ამოწევედილნი, ანუ ტუგუნ წაგუნადნი,
 მაგამ ამოწეულ უსაშინელების საჭე დაეძინათ ოთხი
 ათასს სომეხთ მხედართ, დამეღნიც იუგუნ შეერ-
 თებულნი თურქებთან ამ ქადაქას დასაცველად.
 ისინი სულ ცოცხლები იუგუნ დამადხულნი. სხუთ
 სასჯელთ დწერალებით მოუგანას გერ გუდამ, და-
 დგანც ისინი ამოწეულ კიდევ უსასტავისნი ადონ,
 ანგოლის (ნატალის) მინდვრებზე, სადაც ოდესმე
 მამბუამ გაიმადჯვა მაგრიტატბულ, მაგისმან შე-
 იყანგუნ ბაიაზითი ზე რკინის კოჭლი. მოხდა ენთა
 უსაშინელება ზემოდათაგანი, დამეღნიც ასსოგან
 ისტოლიას. ომშია მიღლიონზედ მომეტეული იყო
 მეზმოდლი, შეგებინი დიას შოლის გუბიებიადაშ.
 ლანგაოეიშრმა თან მოიუგანა თითქმის შერთელის
 აზიის მეზმოდლინი; ბაიაზითის ჯარში იუგუნ ოღი
 ათასნი სეგზნი ქრისტიანენი, დამეღნიც შედგენ-
 დნენ უმჯობესს მეწინავეს ჯარს; იათ უგან უდ-
 გუნ ენგინება, შედგანნი დაცველებულ ქრის-
 ტიანეთ მელაგან, ენგინებას უგან მისდევდნენ
 ნამდგაღნი თუტქნი. ბაიაზითი ჟიქრობდა ქრისტი-
 ნეთ სისხლით თავის გამადჯვების მოსყიდვას. ის
 სჯულდებით დამადცხდა. აქ ანის დადაც ბნელბ
 ზე მოეციურნი ჰიდიდუ მოთხოზაში ლანგაოეიშრისა
 ზე ბაიაზითის ენთმანეთის ნახვასეულ. თუშრმა მიიღო

ის ხალხისკენ მჯდომად. «დიდ აძს უფალი, უთხ-
რა იმან, მიმნიტეული ჩემდა გოჭლისა ამის ნახე-
ვან ქვეულისა ზე ქვეულის ნახევრისა შენდა სნეულისა
მაგის; შენ ხელამ, როგორ ძლიერა თვალთა შინა
უფლისათა ქვეუნიური სიდიდე». შერთული იმათი
საუბარი საესე იყო მწუხარებითა თემურ ანა ლან-
ძავდა თავის დაზავებულს მტერსა; იმისი სიტყვები
საესე აწიან სამწუხაროს მგძნობელობითა ღამა-
ცხებულის სკისადმი. მოთხრობები შექმდომთა მწე-
რადთან იმაზედ, ვითომც ბაიაზითი გაღიაში ჰევა-
ნდა შეზერობილი ზე მკაცრად ექცეოდან, მოკლეს-
ლნი აწიან სწულს სიმაწოლეს. ანც ეწითი იმ მე-
დროეთაგანი ამას ან იხსენებს. წანადმდეც, ჩვენს
გვაქვს ნამდვილი მოწმობები, რომ თემურ უკანას-
კნელს თავის სიცოცხლეჲდის სულთანს შესაბამის ზაცი-
ვით ეზერობოდა. აღმოსავლეთის მოთხრობათ. გაწდა
ჩვენს გვაქვს მოთხრობანი ეკროზიელთა, რომელნიც
დამსწერი უოფილანნიმ ბეძილდისა. სხვათა-შოკის ამ
დროს ლანგთემურის კაჩხედ იუგენ ელნინი კასტი-
ლიის კანოლის გენრის III (მესამისა). ეკროზიის
ხალხნი უეურებდნენ ანტანის მძლეველს, როგო-
რათაც თავიანთს გამომხსნელს თურქიან, ზე მან-
თლათაც ლანგთემურის გამაჭკვეს მოწმოდდაათის
წლით უკან დაიუნა კოსტანტინოპოლის დეკია ზე
დიდ ხანს შეაუნა თურქთ სატურგლის წამოცესა.
1403 ს. წელსა გენრის III ეს წამოცესა თე-
მურის წინაშე ახალნი ელნინი, რომელთ დაცხებათ
იყო სასახლის დაბნისელი, გონხაღუც დე კაქადო,

რომელმაც დაუტევა დანს საცოდნელი დღიურ ცხო-
 ვება თავისას მოგზაურობისა. იმ ელჩთ ველად
 მიუწყეს თემურს შტინდელისაში ჭ იმისთვის უნდა
 წასულიყვნენ იმის საცხტოს ქადაქს სამაწყანდს.
 იმ ადგილებს, რომელზედაც უნდა გაეგლოთ, ჯერ
 კიდევ აწნდით ახალი ნიშნები ალბებისა. გასაგუ-
 თნებით შესაძლებელია აღწევა თავრიზისა, სადაცა
 მანთელდობდა თემურის მატეერ მე მისი მადანაშახი.
 ქალაქი იყო დიდად მდიდარი ჭ ეკუთვნოდა იმ ად-
 გილთ რიცხვს, სადაც ეწეობოდა მტოელის აზიის
 საგაჭნო, მაგამ ნანტეკერი დიდისა, მტოელს ად-
 მოსავლეოხედ განთქმულის სასახლისა ჭ სხვათაცა
 წაჩინებულთა შერობათა, აცხადებდნენ თათართა
 მურ ყოფნასა. ამ დანტეკერთა მიხეზა კი თითონ
 თემური ან იყო. იმისი შული მადანაშახი რადაც
 უმაწვილურის, გიურის მხარეულებით ანტეკერებდა
 დიდ ხნის შერობათა ჭ სიამოვნებდა ცეცხლის მო-
 კადებაზედ, იქამდის, რომ ბოლოს მამაშვე შეაუენა
 ის. ამას იქათ კლაკიღო შეხგდა მკავალთა მკელთა
 კაცის თავებთან ნაგებთა, თემურის გამაჯგებით
 სიანულის დამატყაცებულთა. ამასთანავე შესანიშნავია
 სამაწყანდის ქალაქის აღწევა. ამ ქალაქის მსწრა-
 ფლად ამოდლების მიხეზა იყო ნება თემურისა.
 კლაკიღომა ზოგა იმ ქალაქში ხალხის სიმდავლე,
 ყოვლის აზიის კუთხებიდან ძალთ შეკრებილთ მო-
 სახლეთა. აქ იყვნენ დასახლებულნი მსწკლულნი,
 ხელოვანნი ჭ ხელოსნეზა, რომელნიც თან მოუვანა
 თემურს თავისაგან დაპერობილის შორის მხარებიდამ.

მამადიანნი ერთთ მსცხოვრებდნენ ინდოელებსა ზე ცეცხლის თაუჯანის-მცემლეთან. კლავიდი გარკვიან-ვეთათ ამბობს დიდად განშეკენესულს სახელმწიფოს კანსა ზე სასახლესიდ, ზე თემუნი საზაფხულოს უნდოზედ, რომელიც მესდგებოდა ოცი ათასის კანკით. სოფი კანკები განკლამ თუანით იყო მო-კანული, მიგნიდამ შეეკლანი მგანჯასის თვალებით სხუა ზე სხუას ფადიანობაში ნამოვრებითა. ნოდესაც თემუნი მიეღო კლავიდი, მაშინ ის ყოფილყო დამას მოხუცებაში, ძლივს თუკმე იჯდა ზე მალ-დატანებით შეეხდნა ედლისთვს, მაგრამ მოუძლუ-ნესულს სხუელში სცხოვრებდა ჯერ კიდევ მტკიცე-ზე მძვანვანე სულთ. რინისაკლდი მაშინ ფიქრო-ბდა ჩინეთიდ წასვლას, იმან შეჰკრიბა თავისი სა-დღლუბი ზე უბნა: «ჩემსა ზე თქვენს სულს მკავა-ლი ცოდო ამკვს; ჩვენ ბევრი სისხლი დავდვანეთ მამადიანთი; დრო არის გაგებანთ ის სხუას უფ-ლო დუთის სათნოს სისხლითა; წავიდეთ მოგსწავი-ცოთ ჩინულნი წანმადინი.» შეოჩე დიქსასაცნობე-ლი აღწეა. დაცეკებულა ევანთავლისაგან, ეკუოვ-ნის ნეტენს მიდებედენს. ის იყო მიუწინილამ ზე ემსახურებოდა ერთს დიდანთავანს. მონაწილეს ქნისციანეთათვს იმ უბედურს ბძმალაში ნიკოპო-ლისთან. 1395 წელსა, რომელშიაც ბაიასითმა სდულებით დაამარცხა სიგინიშუნდ ვერგრელი, თურ-ქთა გაწევრეს მომცემული ნაწილა თავიანთ ცუყე-ებისა. მიდებედენი გადამჩინა თავისმა საუმაწ-ვილქი. ის შევიდა სულთნის ამაღაში (свита) იმა-

სთან დაესწმო ანდრანის ომში ზე მასთანავე ეწიდა
 ტყვედ ჩაგადა თათრებში. მოესწმო ბაიაზეთისა ზე
 თემურის საკვდილს კმსახურებოდა ღანგათემურის
 შჯლებს; შემდგომ ჰქონდა თავის სამსახურს სხვა ზე
 სხუას მახმადიანთ თაგდო ზე დაბრუნდა ეგნოზაში
 შემდგომ ოცდა ორას წლის ტანტალისა აღმოსავ-
 ლეთზედ. შადდუქდერი იყო გაუსხეზანი ზე გაუ-
 ნათლებული ნუშენდის მოჯამეტი. ისა გატეობდა
 თავისის სისხლით ზე სანადის შეუქმუნებლად ღვ-
 დიდა სხვისასაც. იმის მოთხრობანი აღბეჭდილნი
 აწიან ამ უკანმოხულობის ციგეულობითა. იმან
 გუულდამშვიდებულად გადმოსცა თავისს მკათხველთ
 ის საშინელებანი, რომელთა მოწამეც თათონ იყო,
 ანუ გაგონილი ჰქონდა სხვათაგან. სხვათა შორის
 იმის მოთხრობაშია შემდგომი ამბავი: ეწიდა
 რომელღაც ქალაქის მცხოვრებთა განურისხდა
 ღანგათემურს, რომელთაც წინ მიაგებეს იმას თჳსი
 შჯლება გალობით უოწანიდამ თავიანთს შესაბამელ-
 ზლად. ამ უკმების დანახვასეც თემურში ადიძა
 სული მოსკრისა. იმან გააქროლა თავისი ცხენი
 ზან ზე ზან იმათზედ ზე უბეძანა თავის მხედრობა-
 საც უკან მიყოლა. უბედურნი მშობელნი, მაურე-
 ბელნი ქალაქის კედლებადამ, თვალთ ხედავდნენ
 თავიანთის შვილების გაწევეტას თათანთ ცხენებისა-
 გან იმათის დასრესას: დასაგურველია, ეს შემთხვევა
 რომდენჯერმე გამეორდებოდა. შილდუქდერი ამ-
 ბობს ამას ისმანხედ; მახმადიანთ ისტოქიოსნი,
 რომელდასაც ეწიდა მცინეს აზიის ქალაქებთაგანზედ.

შე გიღევს შეგნიშნე, რომ ჯანგ-თეშუნის საქ-
მიანობაში ან უნდა ვეძებოთ უმთავრესს საფუძვე-
ლთან საზოგადოებრივ ზნეს. ქებანი რომელთაზე
ახალთა ისტორიკოსთა, მაგალითად გ. მშენისა, რომ-
მელნიც ხედავენ დინამიკურად დაღ'ც განსხვავებუ-
ლის მოქალაქეობის დამუშავებულად, დიან უსაფუ-
ძვლონი ანიან. სად ანიან ნადგოდეგნი ზნისანი
ამ მოქალაქეობისა? თეშუნი შეზღუდული იყო გაუ-
მაძღანის საქმიანობის წესდებით, მაგრამ იმას ანა-
ჰქონდა განსახედებელი ზნისად დასკვნად
ზნისა. განიხილონ იმისადგან გამოცემულნი წინააღმდეგის
ან გვიმტყავებენ. იმით შეუძლოთ გ. მშენისათ
დროებით ერთს ძალაზედ დაუშინებელი შემდგომობა,
მაგრამ ან შეუძლოთ დაუშინებელი მოულობა ნა-
მდგომის სახელმწიფოსა. უოგედაც, დინამიკი შე-
მდგომელი იქნება მარტო ერთი ძალა, დინამიკისა
ზნის თეშუნისად იყო ნამოქმედარი. ამისგან იმით
განსხვავებული უმეტეს დამატებული ვინცმე მშენებელი.
განვიხილონ ძალა ექვონის საზოგადო ისტორიკოსის
დიდთა მოსაქმეო დიტისა, მაგრამ იმისა მოქმედება
ახსენებებითა ბოლოვდება. იქ, სადაც ძალა შეუ-
თებული ან ანის ეკონომიკური იდეებთან იმი-
სნი ნაწარმოებნი სუსტნი ზნისგებელნი იქნები-
ან. სწავსნი ცუდიდით ან ეძახდნენ თეშუნს გაუ-
მაძღანს მაქანის მოსწავფის ზნისადგან ვერ მო-
შეგნელს. თუ იმაშივე იყო ანეული, მაგრამ იმა-
დებელი ზნისა ზნისადგან სწავლის მნიშვნელობა-
ზედ. ის სუნდით მუსაიუობდა ხოლმე მსწავლუ-

დებთან, იცოდნა ისტორიულნი მოთხოვნანი აღმო-
საკლეოისა ზე დასაკლეოისა, პაცივსაცემად ასტრო-
ნომიას ზე მსდაგდა ასტროლოგია. პედნიერება ზე
უბედურობა კაცისა დამოკიდებულა, მსთქვა ეთ-
ხელ იმან, ანათუ ვანსკვლავთ მდებანეობასედ,
ანამედ იმის ნებასედ, ვინც შექმნა კაცად ზე ვან-
სკვლავანც. მძვინვანე სული თითქმის იმისი სადუთის
მეტყველას განსჯაშიაცა გამოიუწებოდა. იმას
უყვანდა თავის მოსაუბრეთ შემწუნება საშიშანის
ჭითხების მიცემით. ალექსანს ცეცხლის გაძლიერების
დროს, რომესაც ისმოდა სირიანის სმა მომავლავთა
მცხოვრებთა, იმ დროს იმას გუგლდამხვდებული სწა-
ვლული დაზანაკი მქონდა იქაუნს მოლუბთან. «ალე-
ქსანს იმში, ჭიოთხა იმან მოლუბს, ჩემრიც ბევრი
დახოცნენ მებძოლნი ზე თქვენრიც: იმათგანნი რომ-
მელნი უფრო დიხსნი ანთან სამოიხისა?» ისინი,
რომელნიც ადვანტულენს დუთის საწმუნოებით,
მიუგო გონიერმა მუფთიმ.

ლანგათეურ მოკვდა 1405-სა წელსა. ას წელი-
წაღსაც ან გაუგლია შემდეგ თემურის გადდაცვა-
ლებისა, ზე იმის საკელმწიფო დაიწდვა კიდევ.
მანცო ინდოეთშიდა დაჩნენ იმისნი შთამომავა-
ლნი, შეზდუდვილნი ტარეგანის უფლების ბწეინვა-
ლებითა, მაგამ უძალადი, მოკლესულნი თითქმის
თავიანთის თავისუფლებისა შემკვიდერი დიდის მონგო-
ლისა. სხვათა ახლის ქალაქებში თემურანნი იუგენ გად-
მოყნილნი ტახტიდამ იქაუნთ მუუთ გვართაგან. რომ-
დესაც თემურ დააპიებდა რომელსამო მხანგეთ

საოშკად წასვლას ის იტყოდა თავის მეტრეზულად:
 «მე იმათ დაუქროლეს დამადგვევლეს ქადა.»
 დამადგვევლეს ქადა დაუქრა იმის საკუთარს
 საქმეს ზე თუთ იმისვე ცვაწს. ნაუოფად ომიანობათა
 რომლითაც სავსე ანთან მეოთხმეტე საუუუნის ათნი
 უქანასკნელნი წელნი, დანჩენ შანტო მეტრეზობ
 კაცის გინგანთა. ამ სახსოვრებს შეიძლება გიდევე
 დაუშატოთ უკაცუნა მინდვრები, რომელიც წარ-
 მოსდგენ ოდესმე ყვავილოვანს ზე ხალხით სავსეს
 მხანგებში: მოიგონეთ უდაფი მინდვრები ახლანდელის
 თუქისტრისა. უდიდესი ნაოხები ქალაქებისა,
 დანაშთენნი ანთა, ამოწმებენ, რომ ბუნებისაგან
 ან ანის დადებულნი ამ ადგილებზედ საშიშარი ზე
 გარეული სახე: რომლითაც ახლა ისინი ეჩჩევიან.
 აქ გაუკლდათ მონგოლებს. კაცი ადგილად ერგვეა
 საშიშროება რომლითაც ემუქრის იმას ბუნება. ის
 აშენებს ახალს სადგომს ცეცხლის მუქავის შიის
 შიის იმისის მამის ჩამელაზავს წიდაზედ; კაცი
 ზღვასაც ან უთმობს ნაზინს ვაჭრობისათჳს სასა-
 ლოებს ზე უშიშრად სდგამს თავისს სახლს
 სხვას ნანგრევზედ, რომელიც დელვისაგანგა დაქ-
 ცეული. ანგანება ანუ სხვა დაძვე სადგომლობა
 იქნეს თითქმის იქაც კაცს, სადაც უოველთჳს
 მეუობს ჭინი. შესეფეთ ახალს ოკლანს ზე ბატავიას.
 მაგრამ მონგოლნი ზე თათები მოქმედებდნენ უუწო
 მომატეულის წამბატებით, ვინამც ცეცხლის-მუქავით
 მთა, ზღუა ზე ჭინი. ანის ადგილები, რომელშიაც
 მოგონც ეტეობა საუკუნოდ დანჩა იმათი ამაოხ-

მეხელაი კვალა. იმ ადგილთ დაჰქარტეს პურებითი ნაყოფიერებაცკა, ღომელათაც იხსენებოდნენ უწინ.

ჩუგან მოტანილი ზემოთ ვსენციელის მანკოზი-
ლოს ჰაზნი ახლაც შეიძლება ვიხსენოთ მონგოლთ
ზნეობათა გამოძახებად. მონგოლთა დაბრუნდა სამ-
შობლოსკე მანდგრებში. საიდაცა გამოიყვანა ის ჩინ-
გიზხანმა ისევე ავასესუკად მსცხოვრებს ნაზდისადა-
ჩუხში, ამოებს თავის სქონელს ზე დაბრუნდა იმან ის ნე-
ბეგობა, ღომელთც გაცნეს იმის წინაშათა მეცა-
მეტეს ზე მეოთხმეტეს (XIII) (XIII) საუკუ-
ნოებში. დრომ ჩინგიზიხანმა ზე თემურისმ განგლო
მოგონათაც სიზმამა. უწინდესუკათ ისმის მონგო-
ლთის მანდგრებში შესაბნაღისა სულამდის ჩამწ-
დომი სამეფოა, ღომელთაიც ხანდახან ისმის ხმები
წანსულის დიდებისა, იმედი ახალთა დგაწლთა ზე
ახლად ამაღლებისა. მაგრამ იმ იმედთ აღსრულება
აჯაკ ანის შესაძლებელი. ვსთქვათ დრომ ახლად ად-
სდგეს კადეკ იმისთანა შანი როგონათაც ჩინგიზ-
ხანი ანუ ლანგოემუნი ზე მოუწოდოს თავის ხალხს
მათგან გემო გადესულის მოქმედებისთვის, იმისი
მალდგანება აუვადებულად უნდა შეიმუხროს ახალთ
ისტორიულ შინაობებზედ. განა საით წაიყვანეს
მხედრობას პატრიკაის მოეგარე წინამძღვარი მონგოლთა.
სამხრეთზედ ინდოეთისკენ, სამუდამოს საგნასადმი
ადმოხაჯულის მეზომოლო? მაგრამ იქ ანის ამა-
ნთული გამაღიას მთის ზურგზედ უმაგრესი კე-
დელი. ის იქ შესჯდება უწინდელთ ინდოელთების
სამაგონოთ მტკიცეს სიზნის ზოლკებს ანგლიის

აუტყვის დაბოლოებული. თუ გაემატება სხუას
ნაცნობის გზით დასაწყისიდან? მაგრამ იმას აქ
მივღებთ მუდმივ, ზე საქმისტიანო, განათლებული
საქმისტიანო. მაგრამთ გამტარებული გემულის ზე-
წოდისა თავისას ისტორიული განცდისა, შეფასება
მონგოლთა საშინაო ადამ ანის წესებისათვის, რომ-
მელმაც დიდი ხანი ან ანის მასხი გასცა უფრო
დადსამეუქარეს მუდმივად, ვინამც დიდი ხანები.
მივი გრგოთ ჩვენთ უწინდელთ მუდმივად, რომ
ახლა იმათ გამოცდამონ წესთ უფლება. მაგრამ
წესითი ბოლოცისათვის ბოლოც ან მიაგებს იმათ.
ქმისტიანე სახელმწიფოს შექმნის განუღოთ ადამ-
ხეობა ჭეშმარიტი საწმენოება ზე იმასთან განუღო-
მეუღნი განათლება ზე მოქალაქობა. ჩვენმა მამუ-
ლმა უნდა გააკეთოთ მობილს ზე მომხმანოს კაც-
ბნობის სასაგებოდ მადანი, რომელმაც აქამ-
დისინ მოქმედებდნენ მაგტო დამატებდნენ. დაწებუ-
ლიც ანის ეს. 1813 -სა ზე 1814-სა წელიწად-
ში განკავდებული ევროპა ხელახლა თავიანთ და-
მომხმნელთ დიდებულთ ფრანცუზთ მონებისგან ბაშვი-
ნსა ზე კალმუის, მდგომარეთა თანასწორ ეროვნად
ქმისტიანე საქმისთვის დიდი კეთილშობილთ ზე გა-
ნათლებულთ გემანდელთ უმანგადაცდებთან.

თ. რ. შალვას-მე ერის-თავი.

1857-სა წელს. ივნისის 1-სა.

ს. კადალეთი.

მ. ქ. მ. ე. დ. ე. ბ. 2.

გ. მ. მ. ც. ხ. დ. ე. ბ. 1.

(სასახლე კონსილისა.)

მოლონი ზ. ბენოლოლი.

მოლონი.

მოლონი, გაიგონე? აქა ფული ზ. ქადაღღები.

ბენოლოლი.

შენს ბეძენებს ადგასწულე.

მოლონი.

მაგნამ, უწინაჲს, მოგონათაჲ გითხან, დაჲ-
წულად აქეთ იქათ უნდა გაიგო უოგნაღიჲ-აბა,
გეუწუება?

ბენოლოლი.

დახ.

მოლონი.

მიუწადს ოდესაჲ ეუწუებათ. აი ასე, მოწიღგან,
დაიწე: ვინ ანიან ურთმეზმულენი შენნი, მოგონ
სცხოვრობენ ზ. მას აკოუბენ მარიუ-ში, ვინ სადა
სცხოვრებს, ვისთან აქეს მსგულდობა, მეწე, თითქმის
აქა განგებ, ლეკტუდაც, მაგნამ ხეჩხანათ, მოი-
ცანე სიტუტა. მარგულად თქვი, რომ ლეკტის სწუ-
ლებით ან იცნობ, ანუ აი ესე: «ლეკტის მამას
გიცნობთქი, ისე, მცირედ, ზ. ნათესავათა მცირედ»
გეუწუება?

წეინოლდი.

ღიას.

პოლონი.

«პო, ჯერცისა მცირედ»; ზე მეტე ჰყოთაჲ:
«ის ცეცხლი უმწიფელი კაცი ხომ ან ანის ესტეოი,
ისტეოი» — ზე შეგიძლიან მკაფიო მსოფთა
ანა ცუდი. ღმერთმა დაგიუაროს — ანა, ნა, აი,
მოგონ, თქვი ნაც მოგხედეს, ნაცვი უმწიფელიკაცს
მეცტეცება ზე ცოდუთ ან შეუცდებება.... აი, აი....

წეინოლდი.

აი შეგადითუბ, ქაღალდის თამაშობა?

პოლონი.

თუნდ — ქაღალდის თამაშობა, ღვინო, მაწუროთა-
ნობა, ჩხუბი, ანშიკობა...

წეინოლდი.

განა ბიწი ან ანის გვე?

პოლონი.

ბიწი! უოველივე დამოკიდებულია მაზე, მოგონც
ნას იტევი. ნუ უწოდებ ჯერცს ზინდაზინდ მოთა-
მაზედ, მაწუროთა; მხოლოდ წანმოადგინე იგი
დადგომილ უმწიფელიკაცთა ნებაზედ, მომელთაცა
აქესთ ცხელი სისხლი ზე თავისუფალი თავი... აქ
უნდა, ესტეო, ხელოვნობით... ნუ თუ ან გეუბნება?

წეინოლდი.

ნა საჭინოა ეგ?

პოლონი.

ესე იგი, აქედან ნა გამოვა?

წეინოლდი.

დიახ, მე მინდა გიცოდე თქვენნი ჰასნი.

ზოლონი.

აი, ხედავ, ზა ზღანია აქ — მგონია ან ანის ცუდი, საკმაოდ მანჯვეა. ოდესაც შენ გადაბნეე შენს ნიშნებსა, ბეჯითად შენიშნე. ზას იტყვის გისაც ელაზაკებია. საწმუნო იეავ, თუ მცირე მცირედი მაინც ანის საუბრეელი შენს ნათქვამში შენთან მოლაზაკე ესრეთ დაიწყებს: «დიახ, მოწყალეო გელმწიფეო», ანუ «დიახ, მეგობარო» ანუ «დიახ, უფალო ზატოოსანო»... ესე იგი, ისე დაიწყებს, მოგონათაც იქ იმათა-ში იტყვიან...

წეინოლდი.

გსთქვით, ზომ იტყვიან ზოგონამე ის-იტყვის...

ზოლონი.

დიახ ის იტყვის... იტყვის... ზაჲე ვლაზაკეობდა? შენ სულ გადამჩიე! მე ზაღასაც ვამბობდი...

წეინოლდი.

დიახ, ის დაიწყებს, «ჰსთქვით თქვენ»...

ზოლონი.

ჰო, დიახ! აი ის დაიწყებს: «მე ვნახე დიახ, ის უფალი გუშინ იქ იყო, დღეს აქ; აქ იყო მთვანადი იქ წაგზნება, იქ იყო»... ხედავ, შენი ნიშანი იყო წილკაგად, ზ შენ ამ წილკავით დაიჭეკ ჭეშმარიტებას. ესრეთ, საუბრელო ჩემო, მეცნევი ზ მანჯვე გაცი გაგეშედ, შემოვლით, მოხერხებულებით, ზაღაზიან მიაგნებს, ზასაც ეძიებს; შენც ესრეთ მოიქცევი ამ საქმეში, ზ მანთაღს მიაშობ შუღ-

2. გეუჭება?

წეინოლდი.

გეუჭება.

ზოლონი.

ჭაჭგი! კეთილი გზა მოგცეს, წადი — ღმერთი იყოს
შენთანა.

წეინოლდი.

მშვიდობით ბეძანდებოდეთ!

ზოლონი.

ამასთანავე, ნუ დაივიწყებ, შენც შენაშენ!

წეინოლდი.

დაახ, დასაკურგელია.

ზოლონი.

ამასთანავე იმას ნუ შეამტყნევენ!

წეინოლდი.

მშვიდობით! (მიდის.)

ზოლონი.

ღმერთი იყოს შენთანა! (გამოდის ოქუდია.) —

ახა, ოქუდია, და ანის ახალი ამბავი.

ოქუდია.

ოჰ! ღმერთო ჩემო! შიშისაგან სულ ვჭკანკალებ!

ზოლონი.

მა, მა მოხდა? შითხად ჩქადა!

ზოლონი.

მე ჩემს ოთახში ვიჯექ სავერაგზე, მწინცი
სამღეტი ანაჩაღ შემოვიდა, თავ-შეშველი, სულ
განქნაღი, ჟურ-მიხდიღი, კანკალებდა, სახე მისი
ვსწოთ იყო საშინელი, დომ, გევონებოდა, თითქოს

შეტუო მას ჯოჯოხეთის საიდუმლო... ..

ზოლონი.

გასულელებულია შენის სიუჟანულისაგან.

ოჭეულია,

ან გიცო, მაგნამ, შოონია, ჭკუიდან შემდილა.

ზოლონი.

მა გითხდა ჰამლეტმა?

ოჭეულია.

ჰამლეტმა ხელი წამტაცა, მაგნამ მომიჭინა; მეო-
ჭეს ხელთ დაიფარა თუალეში, აი ასე — ზღიდხანს
მიუყურა მე ჰანისახეში; შემდგომ ამოიოხნა ესდეთ
მძიმედ, რომ გეგონებოდა ამ ოხვანასთან სული მისი
უნდა გაჟრენილაყო. შემდგომ სამჯერ გაიქნია
თავი, გავიდა, ზე მოდესაც მადიოდა თუადი ან
შომაშოდა, ზე ანა ჰეიქობდა, სად მიდიოდა...

ზოლონი.

ჰმანა! ჩქანა წაგიდეთ გოგოლოთან. მეუყრება! ეს
უგუნუნება ანის სიუჟანულის უგუნუნება. სიუჟა-
ნული უგუნუნება აღნი გვ'გაქებს ჩვენ. მეუჟანება,
მინცა! იქნება, უზდელოდ უზასუხე მას სიუჟანულზე?

ოჭეულია.

ანა, შოლოთ დაგეოხნილოდ მა თქვენს ბემა-
ნებასა, მე წაგნები მასგან აღად მივიდე, ზე აღუქმალე
ნახვა ჩემი.

ზოლონი.

აი კიდეც მაგისგან გასულელებულია! გოგონ
მენანება, რომ აკჩინდა ზე ძლიერ სასტყუად მო-
ვიქცე; მაგნამ მე ხომ მეგონა, რომ ხუმრობდა!

განაკი შეშემლო წინათ დაშენახა წაღცა აქედან წაქმოსდებოდა! აგჩქანდი უგუნუდა! სულკი მიზეზია წუეული მიუნდობლობა-ჩუენ მოხუცნია ახიენ-ბუენი ვანთ. გავეშუენო, კოლოლს უოველივე მოვახსენოთ. მას ეწეინება ანა უურთ სიუჟანჟული ჭამლეცისა, ღოგონათაც ისი, თუ ჩუენ ჭემმარიტებს ან ვმტუვიო (მიდის.)

კოროლი, დედოფალი, როზენკრატი, გილდენშტერნი, კარის კაცნი.

კოლოლი.

მევიდობა თქუენი ნახუა, საუჟანგელნო ღოზენ-ჭაიცო ზე გილდენშტერნო. ჩუენ მოხანუენი ვანთ თქუენის ნახვისა, ზე ვანდა ამ სურგილისა, საჩქა-ნათ დაგობანეთ მისთჳს, ღომ ჩუენ იმედი ვჭაქუს თქუენგან საჩინო სამსახუნისა. თქუენ შაიტუობდით ცვლილებასა, ღომელსაცა ხედვენ უოველნი ჭამლე-ტში. ვამოხ «ცვლილებაზე» იმაო. ღომელ ჭამლეტი ადავ ჭგავს თავის თავსა. მამის სიუჟდილი ხომ ან ანის მიზეზი ამისა? ან მეუჟრება, ზე თქუენ ონ-თავეს გთხოვო, ღოგონათაც მეგობანთა ზე ამხანა-გთა მისთა, დაშოეთ ჩუენთან, ეცადნეთ ღოგონმე ვანთოთ ჭამლეტი; ამასთანავე გუჟ-მოდგინედ უუნი უგდოთ ზე გამოიცნათ მისეი ცვლილებისა მისის ხასიათში, გონებაში, უოჟა-ქცევაში. შევი-ტუობთ წამის სრეულებას, ადვილად ვინოვით წამალსა.

დედოჟაღი.

მამლეტის უოველთჳს თქუენჳე გგონო ულაზა-
გნა, წოგოწათუც თჳის მეგობრებაჲედ, ზე თუ
თქუენ თანახმა იქნებით დროებით დამთუო ჩუქ-
ნთან, წათა შეგვეწავნეთ ჩუქნს უბედურობაში,
გვეწუენეთ, წოჲ თქუენ საჯალღაოდ იქნება ჩუქი
ზე კონიდას მადლობა.

წოხენკანტი.

გერ გავჴედავო, დედოჟაღო, უაწა მოკახსენო-
თქუენ ნუ ჯა გვთხოვო, ინებო გვიბჴმანო!

გაღღენშტუენი.

ჩუქნ ოწნოვ ბედნიერებად ძაგადუბო სამსახურსა
ზე თქუენს გელწავუობასა უბედნათ ჩუქნთა დანის-
ძაებათა, ძაღოა ზე სურვილთა.

კონიდა.

გადღობო თქუენ, წოხენკანტი ზე გაღღენ-
შტუენო!

დედოჟაღი.

მეტ გმადლობ თქუენ, ზე გთხოვო ჩქაწა წახე-
დო უბედურ მამლეტოან. ერთ — ერთი თქუენგან
ამათ გადაცემეს მამლეტოან.

კონიდა.

დიეროჲა ინებოს, წათა ესე სასაგებელ იუას
ჩუქნთჳსაც, თქუენთჳსაც.

დედოჟაღი.

ას! დიეროჲა ინებოს, დიეროჲა ინებოს!
(წოხენკანტი ზე გაღღენშტუენი მიღიან, ერთი
ჴანის ჴატაგანი მისდევს მათ.)

ზოლონი.

ელენი, მომეფინიდა თქვენ ნოზვეგიაში გავ-
ზავნეთ, გიასდენ, ჯ — კუდილის ამბათა!

კონოლი.

შენ უოკელთს უოთაღხან მამა სასიამოვნო ამ-
ბებია.

ზოლონი.

თქვენ აგრე ჰუაქობო, კონოლო? შერწმუნეთ
უოკელად უმარუდისო გელწინეთო ჩემი, რომ მე
თქვენ, შეგევ დგახს, თქვენ შემოგწინავთ უო-
კელსავე. სუდსადა, ნიჭოცა ჩემთა, ჯ თუ ამ უა-
მად ჩემი მიხვედრილობაში ამა მიდღაცა, მოგონა-
თაც ადრე ან უდღაცნა, მე გჰმავე მიხეცხ
მწინდის მოშდილობისა.

კონოლი.

მაშ თქვი დაღა ჩქანა, თქვი!

ზოლონი.

გნებაგხო თქვენ შარკელად ინახვანოთ ელენი,
წანჩანებუდი-და გამოჩენა ჩემი დავსენ დამთეს
თქვენთს საუბმედ შემდგომ მაღებისა ელენი.

კონოლი.

ჩქანა, აქ შემოიყვანე ელენი. (ზოლონი მაღის.)
გმერუდა, ზოლონი ამბობს, რომ უზოცნა მაზეს
სამდეცის შესდილობისა.

დედოფალი.

სხუა და მაზესი უნდა იყოს, თუ ან სიკუდილი
მამისა ჯ ჩემი საჩქანო ქონწინება!

კოროლი.

ჩემს უფელსავე, შეკაცო. (ზოლონის შე-
მოქცევის კოლეციაზე და კონსული.) მოგაქონია
უფალი! კოლეციაზე, და მოგვარეთ თქვენ ჩემ-
ნის მმართველ ნოტარიუსს მუშაობა?

კოლეციაზე.

აღუწია, მეკობრეობა და კაცობა და წამს მივე-
დით ჩემს ნოტარიუსს. მესამე მოქცევა მან გან-
ზიარებო მტერობასა, რომელიცა ჰქონდა მას მის-
სწუფსა; ჭირს განზიარებო ნოტარიუსს მუშაობა
რომ ვითომც მან შეჭერა მხედრობა ზოლონის
მისხედელად. მაგრამ სიღრმის მისი განზიარებო,
ჩემს გამოუცხადეთ კოროლი; მას უყენა, რომ
მმართველი წინადადება მისის მომართება, და შე-
ცდოდ ელაზარა მას. მოხდა მისი ბიძის ბრძე-
ლისა, ახალგაზრდა ჭირს განზიარებო შეჭერა, რომ
დაიცავს ჩემსთან მშვიდობასა, და მეკობრეობასა.
ამისთვის კოროლი ნება მისცა მირიანის შეჭერად
მხედრობა ზოლონის. ამა თქმა, რომელიცა ჰქე-
დაც და გთხოვთ, ნება მისცეთ მის-წუფსა მისსა
გაბრკოლის მხედრობა დანიის სხედმირობა; კო-
როლი თაქსიდებს თქვენს შეუწყვეტლობასა, და
განაცხადებს ნიჭობათა, რომელიცა დაიწახ სი-
ნოდ. შეიქმნა და თანახმა ჭირს განზიარების სიღრმის,
თქვენის ნება დათვით.

კოროლი.

სასამართლო ჩემსთვის უფლისა მაგის მომართ, ჩემს
ჩემს კაცს განცხადეთ, და კოროლის მსახურთ და

მტკიცებით. რომ ჩუქნ ჯაჯასებო მისსა შევობობასა.
გმადლობთ თქვენ შრომასათჳს. წადით მშვიდობი-
ანად მოიხვეწეთ. ზე ამად გთხოვთ მიიღოთ მონაწი-
ლეობა ჩუქნს მსიამოვნებაში.

(გოლტმენდი ზე გოზნელი მიდიან.)

ზოლონი.

ზო-დას! ეს წასაკრეულია მშვენიერია, კარგია,
გოზნელი ზე დედოფალი! თუ რომ გილაშტაკებთ
მაზე წაა დიდებულობა, წაა ერთგულობა, რომ
დღე ანს დღე, ღამე ანის ღმე, ზე დრო ანს დრო,
ყოველივე ესე ნიშნავს მას, რომ დაგჭყაგავთ
დღეს ცა, ღამეს ცა, დროს ცა. ზე ესწეო, მოგონა-
თაც სიძოკლე ანის სული გონებისა, მდაგალ-სიტ-
უება-და მასი სამოსელი, სხეული — შე გიქნება
დაბადებში მოკლე. მე თქვენნი ანის გიყი, იგი
ანს ისი გიყს რომ ეტყვიან, მაგნამ ეს იქით იყოს.

დედოფალი.

მცირე თქვი ზე გაცემით.

ზოლონი.

დედოფალი! გეუბრები, რომ მე საკუთნად ამა-
ზე გჭირებ! ის გიყია მართალია; სანანურია, ზე
ამიტომ ანის სანანური, რომ მისი სიგარე მანთა-
ლია; სულელი ჯიგურა (ოჭელია). მაგრამ დაუ-
ტკავოთ ოჭელია, მისთვის, რომ სიქმე სიქმე-შია!
მაშლევა გიყია — ჩუქნ თანახმანი ჯანთ — ზე ამა
ჩუქნ დაგჭირება გჭირავთ მაზეში ესწეოთ შედ-
გომილებათა, ანუ უკეთეს ესწეოთ გამოყვლელო-
ბათა, ვინათგან გამოყვლევა ანს ისი, რომ კუბელი

დაიკარგა საქმისგან. ესრეთ, დასაკუჭველია, უკან-
სკნელ მიკნეს და სასრულს ცუდური მამაკაცი. კო-
ნოლო ზე დედოფალი შე შეეს ქალი. გინათგან ეს ჩემი
ქალია, რომელსაც მომჩადებისა ზე მოკადუებისა
გამო, მე მიტო ქალი — გოსოგო მამისმანთ:

„ზედიგრსა, კერძახსულისა ჩემისასა უმშვე-
ნიერესა ოქელთასა.“

„უმშვენიერესა! — ზუჟი, ღაფაჟი ჭრახია,
მაგრამ ინებეთ მომხმანოთ. ზე ესრედ:

„შენს მშვენიერს გულის სითუთრე-ზე,“
ზე სხუანი....

დედოფალი.

განა ეგ ჰამლეტი მიუწერია ოქელთასთან?

პოლონი.

უუზადება, კელმწიფო, საქმე გვიჩვენებს.

„ნუ დაიჯერებ, რომ ცუცხლა განსკვლავებაში
ზრადებს, ნუ იწმუნებ მხას მოძრაობასა, ნუცა
გწამს, რომ სიძაბადე ჭეშმარიტებაში იმყოფება
მაგრამ ჩემ სიუტაჟულ-ზექვი ნუ გეჩვენება.“

„საუტაჟელო ოქელთა! ამ ტრაქონებმა განმა-
ძაგულეს ნადგელო. შე ან შემიძლიან მშვენიერად
გიაშო ჩემნი ოსტონი, მაგრამ მიუტანხარ შენ,
მალიან მაუტანხარ. მაშადეგე. მაშადის შენი გარ,
განსხუვებით ზატოვცემელო ქანულთ, მანამ სული
მიდგას — ჰამლეტი.“

ქალი ჩემი დამემოძრია ზე ეს მი'გენა; სულ
მაშამ, დაცვა უოქებს მისთვის ჰამლეტსა, სიტუვის

მოქცევატ, ადგილი, დრო-უგელა გაშიშვტა.

კოროლი.

ოქელაისაჲ წოგონ მადუღა საუქანულა სე-
ლეცისა?

ზოლონი.

მე წოგონ მაცნობთ?

კოროლი.

მადივცემულ, საწმენო კაცად.

ზოლონი.

მე მაგას ღავტყეცე. წას იტეოდით თქვენ, თუ რომ მე ეს საუქანულა მიმეღო (მანამ ჩემი ქალი გიაშობდა, მე მიხვედრილა ვიუჯ ამ საუქანულს), წას იტეოდით თქვენ, კოროლი, ზე თქვენ დედოფალს ჩემს, კელწიფათ, თუ რომ მე ეს საქმე დაშეცმევინა, წოგონათაც შეურაცხი, ფუხი ნიგოი, ანუ გუდგრილად გამეგონა ანბავა ამაჲყ-წას იტეოდით თქვენ? ანა! მე ზირდაზი, აი ესე დაუნჯე ჩემს ქალს სიტყუა; „ზინცა ჰამლეტი შენა წუვილი ან ანის, ზე ესე სიდრუგუა.“ ზე მივეც ოქელაის ღარიგება, რომ თავი ან მანებოს ზინცის სიუქანულსა, ან მაიდოს მასგან საჩუქრება, წაგრება უკანვე გაგზავნოს. ოქელაიმ ადისრულა ესე წმინდად ზენაუოჲ ოქელაის საქცელაისა იეო (შეკამოქლებ სიტყუეს)... ზინცა იეო უგულავებს ეოფილა, შეიქმნა მწუხარე. მერე იტანჯა, ან გმინა დასუსტდა, გასუდელდა, იცელქა, უკანასკნელ გაგოჲდა, ზე ჩვენ უოკელნი შეკუწუხა.

გოგონა.

ნუ თუ ეგე ნამდვილია?

დედოფალი.

ნატომ, დედოფალი მოხდება.

ნოდონი.

განაკე მოიხდის იდეისე — გოგონა გამტყურობ-
შეიქვას, რომ ეს ესე-ა. ზე გამოხუდა იუოს — ანა?

გოგონა.

ანა, ნატომეც მისივს.

ნოდონი, უმეტესს თაბე ზე მსკესხედ.

ამდგომთ აი ეს, თუ ესეა ესე ან იუოს. ზე
თუ რომ მტარედ მინც მესეშეადეო, მე გიშევი
ზეშეადეივასა, დედამეშეადეო რომ დამეხლათ

გოგონა.

მეგამეცა დონის-მეგა-ა?

ნოდონი.

თქვენ იცით, რომ ხან-ღ-ხან ოთხ საათს დასე-
ინებს ხოლმე აქ სასახლის ცალკავში ჰამდეცა.

დედოფალი.

სწორეთ ეკრე-ა.

ნოდონი.

აი მაშინ მე გამოვიყვან ჩემ ქალს. ჩემს აქ ხა-
ლიებს იქით მიგვედნეთ, უნდა დაუგდეთ; თუ ჰამ-
დეცს თქვლია ან უნდადეს, ზე თუ ანა თქვლიამ
მოსცადა მის ჭკუა-ად-და გიქნები თქვენსა საიდუ-
მლო მხრეკელა. დაესენ ვიუთ მეჭინიბე, მუეშის
საქონლასა...

კონოლი.
 ღაღა? მე თანახმა ვარ. (პამლეტი შემოდის კითხვით.)

დედოფალი.
 უუჩუო: აი პამლეტი მოდის, ღაღასაც კითხუ-
 ლობს — ღოგონ დადონებუღაა!
 ზოფონი.

განშორდით ჩქარა, თინიკე — მე ღაღიწუბ ჩემ
 საქმეს — ნება მეცით მხოლოდ...

(კონოლი ზე დედოფალი მაღან.)
 ზოფონი.

ღოგონ მშვიდობათ ზმანდებით, საუჯარგულ
 ზმინცო?

პამლეტი.
 მადლობა ფიქრისა: კარგათ ვარ.
 ზოფონი.

შინცოხ მე ზმინცო?
 პამლეტი.

მაღიან გაცნობ: შენ ხარ მეუღლე. (*)
 ზოფონი.

აჰა! ზმინცო.

პამლეტი.
 მაშ თუ ევრე არ ანის, მე მსუქს, ღათა იუო
 მგჭუიგე ზატოხსანი.

ზოფონი.
 ევრუიგე ზატოხსანი, ზმინცო?
 პამლეტი.

ღიხ. გინც ანის ამ სოფელშია ზატოხსანი, ნამე-

(*) ახალ თევზის მონადირე.

ნავს, იგი გამოდრეულა ათი ათასთაგან.

ბოლონი.

ნამდვილი მართალია, ზმინცო!

ქაქელეტი.

მე თუ თუთ შიე ჩასახავს მატლებს გადაშდმქულ
ძაღლში... ზო, შერ გუავს ქაღი?

ბოლონი.

შეავს, ზმინცო.

ქაქელეტი.

შობმანე ან ნათოს მსესე, ამისთვს ღომ თუშტა
ნაყოფიერება ნიშნავს გუდთხეკასა, მაგნაშვი თუ ესე
შეესო ქალსა შენსა — დარცე იგი, მეგობარო!

ბოლონი.

ნა გნებასთ სთქეთ, ზმინცო! (იქით.) სუჟ ჩეში
ქაღი ან ახსოვს! ზინგულად გეძ მიცნა — შითხნა,
ღომ შე შეოვგზე ვან. ნა წანამანობა! ყმაწვილო-
ბას თუთ მეც ვიუაჟ გარეშებით შეუჭანებუდი, თი-
ქმის ესნგოვე ვიუაჟ გასულელებუდი. დავგულანანაკოთ
ვიდეჟ (ხმა შადლა.) ნასა გითხულობთ ზმინცო?

ქაქელეტი.

სიტყუჭბსა, სიტყუჭბსა, სიტყუჭბსა!

ბოლონი.

ნა-ში შესდგება საქმე, ზმინცო?

ქაქელეტი.

აქ საქმე ან ანის.

ბოლონი.

შე ვაშობ, ესე იგი, ნა საქმე შესდგება მაგ
წიგნის სიტყუჭბაში?

ჩამლეტი.

ცოდის წამება! წუეული დამცინებული შიხუნელი სწენს, რომ მოხუცებული აქესთო გაოცებულია, თმა, დამცინადი წინასხე, თუღი გენ უჭრისთო, თაგში ეგოდენი სისუსტე აქესთო, ჯაგდენი ფეხები. ყოველივე ეს მართალია, მაგრამ ან უნდა დაეწეა, ამიტომ რომ, თუ შენ იფიქრე: შეიძლება შეიქმნა შენც ეგრეთვე მოხუცებული, როგორათაღ შე ეხლა ვან, თუ რომ, კიბოსებზე, უკან დაიწვე გზასა ზედა სიტოცხლისასა.

ზოლონი, იქათ.

სულელური სიტყუქებია, მაგრამ ამ სიტყუქებში ანის დადაც დამ წესიულება. (ხმა მადლა.) ხომან წამოხვალთ, მწინცო, სადმე სასეინოთ.

ჩამლეტი.

სადა? საფლანგში?

ზოლონი.

ეს, გე იქნება ნამდვილად გასეინობა. (იქათ) როგორ მანჯვეთ მიწვევს სატყუას! გიგები ხან-ჭახან ალაბუდზედ დაზადაგობენ ესრეთ მანჯვეთ, რომ გონიერიც გენ მოიფიქრებს. დაუტყვეოთ ეს ჭეწავიდეთ მოვასუნხოთ ამისი შეხვედრა ჩემ ქალთან (ხმა მადლა.). უგანათლებულესო მწინცო! ნება დამითეთ მივიღო გამხედაობა — გამოგეიხოვოთ.

ჩამლეტი.

ყოველისაგან, ჯადცა თქუენ შეგიძლიანთ მიიღოთ ჩემგან, შე ანას დაგიშობ თქუენ ესრეთ გულ-მო-ფირედ, როგორათაღ ჩემს სიტოცხლეს, ჩემს სე-

ცოცხლეს, ჩემს სიცოცხლეს!

პოლონი.

მშვიდობით, მძინცო!

ქამლეტი.

ბებუნი, სულელი უბუდი! (მოზენკანცო ზე გილ-
დენშტენნი გამოდიან.)

პოლონი.

ოქცენ გნებაგნთ ნახოთ მძინცო? აი მძინცო!

მოზენკანცო,

გმადლობთ. (პოლონი შიდას.)

გილდენშტენნი.

უზატოხნესო...

მოზენკანცო.

უსაყუაძელესო...

ქამლეტი.

უტკბოესნო შეგობანო! ლოგოქ ხან, გილდენ-
შტენნი? რაო ტყბილო მოზენკანცო? ღმერთი
ლოგოქ გუალობსთ.

მოზენკანცო.

ჩუშენ ზა მოგვიგა, მძინცო, შეუძაცხთა კაცთა!

დილდენშტენნი.

ლომელნიცა ვანთ მით კიდეც ბედნიენი, ლო
ზა ვჭუიქნობთ ჟიეტეს ბედნიერება-ჩუ.

ქამლეტი.

ასე, ლომ თუჯ ბედნიერება მანდუქსა გილდენ-
ნიცა კი კანცია?

მოზენკანცო.

აჰ კი ანაუენი, მძინცო.

შენი თქუცნ ღუშუბი ნივთთა სარეზუალბასა? მადრი-
ან კანკი, მაგნამ ქოტრუნა (*) ანის უგანტისი
ღუდაკაცი — ზო, და ანის ახალი ამბავი, უგანტისი?
მოხენკანტი.

აწაფენი, მინცო, გადდა მისა, რომ სოფელი
თან-ღ-თან უკეთესდება.

მამლეტი.

მანთლა? და დამანთებია, განა სოფელი გაგაფუ-
ბულა? — ბადეში, მითხანით: და აწყინეთ თქუცნ ქო-
ტრუნასა, რომ გაგზავნათ საზურობილეში?

გილდენშტეინი.

საზურობილეში, მინცო?

მამლეტი.

ღიას. დანია ანის ხომ საზურობილე.

მოხენკანტი.

მასსადაზე, მითხანით სოფელი ანის საზურობილე?
მამლეტი.

მასკარველია, სოფელი ანის საზურობილე, და-
უოფელი სხუა-ღისხუა გაგლებულ კედლებითა და გან-
უოფილებითა. დანია თუთ უსამაგელები ნაწილია-ა.
მოხენკანტი.

შეგზე თანახმა აწაფენ, მინცო.

მამლეტი.

იქმნება თქუცნ ეგნე გრანსო; უოგელი მუიქობის
თავისებურ კეთილბე და ცუდ-ზე; იქმნება — სოფელი
საზურობილე-ა!

(*) ქოტრუნა — ბედი, სიმდიდრე. 11 კვ.

წოხენკანცია.

იქნება, სოფელი ვიწრო-ა თქუენის დიდის სუ-
ლისთვის, ზე ამიტომ გგონათ საშუალობილად.

სამლეტი.

თბ ღმერთო ჩემო! ჩემი დიდი სული დაუტეოდა-
შესა გაელის ნატუგში, ზე მე ჩემს თავს უწოდებდი
მეუხედ უსაზღვრო სივრცისა; მაგრამ მე ვხედავ
ცუდ სიხშირებსა, ესრეთ ცუდ სიხშირებსა...

გაღდენიშტენი.

უგჯლად, ეგ სიხშირები ანის ზატივის მოუჭაგო-
ბისა, ამიტომ რომ ზატივის-მოუჭაგე სდევნის სიხ-
შირის ოცნებასა.

სამლეტი.

სიხშირე ოცნება-ა, განა?

წოხენკანცია.

უგჯლად, ზე ამიტომ მე გგონია, რომ ზატივის-
მოუჭაგე სდევნის სიხშირის ოცნებასა.

სამლეტი.

შანოლა? მაშასადამე, ჩუენნი ზანძარნი გლე-
ხნი სტოგნებენ ნამდვილობაში, დიდნი კაცნი-და
ოცნება-ში? მე წოგონდაც დღეს გაგსულებდი-ან
გინდათ წავიდეთ კონკლთან?

წოხენკანცია ზე გაღდენიშტენი.

ჩუენ სუფილით ვიქმნებით თქუენი ამხანაგნი.

სამლეტი.

სისუფელე-ში? თბ, ანა, უფაღნი! უთქუენოთაც
მეუჩანან ღუნდგო მაგისტანა ამხანაგნი, ზე თითქმის
მასიამოვნებულნიცა. სწოკეთ ვსტეჟა, სისწულე ანის

იმედი ფასის ფული ჩუქს ჩაწე. მაგნამ თქვენ
წათა ხანთ ელსენოცაში?

ბოზენკანცო.

გვსუნდა თქვენი ნახუა, მანცო.

მამლეტი.

მე ვამ საწყადი მადლობაზე, გლახაგი, მაგნამ
გმადლობთ თქვენ, მეგობარნო ჩემო, ზე მასაკვო-
რგელა. მადლობა ჩემი ერთ გლოშათ, მანცო, დიანს!
წათ, თქვენ გამოგზავნილნი ხანთ ჩემთან? ანუ
თქვენის ნებთ მოხვედით? მითხანთ გულისწყევლა,
მითხანთ!

გილდენტრენო.

წათ გვინდამანებთ, მანცო.

მამლეტი.

უოველსავე, წათ თქვენ გნებავსთ, მხოლოდ ეგ
ამ ანის მასუხი ჩემ გითხუაზე. მე თქვენმაგი-
ვამ შემიძცვება. თქვენ იუდეებით ესრეთ, სიტყვით-გო
სხუას იტყვიან. მე ვიტყვი-გოილმა კლოლმა ზე დე-
ლოლამა მოგზავნესთ თქვენ.

ბოზენკანცო.

მასათვს, მანცო?

მამლეტი.

ეგ თქვენ უნდა იტოდეთ. მაგნამ მე გაუიცვებ
თქვენ ჩუქსის ამხანაგობითა, ჩუქსის საყმაწვილის
მეგობრობითა, მოუწევრელის ჩუქსის სიუხადულობა
ზე უოველთავე, მასაცკი ბიტოლიკა მოიუქებს
შეუთესსა, სწორეთ მითხანთ: თქვენ მოგზავნილნი
ხანთ ჩემთან? ზე, თუ ანა?

მოხერხებულად, გადგენს ცეცხლს.

მა უთხრათ ამის?

პატივით, ბატონო.

მე საშუალო გზაზე ვიყავი! (მეა მადლი.) თუ გეუბნებიან ცუდს ნუ იტყვი.

გადგენს ცეცხლს.

მინდა! ჩვენ მოგზავნილი ვართ.

პატივით.

მე კი გეტყვით თქვენ დასაძინებ. ჩემი განმარტება გეხსნით თქვენ სწორედ თქმასაგან, ზე ანტა ერთის თვის ოდენ ან გაცხდის თქვენ მოტაცებულად. ახლად ხანს, ან ვიცოდა მა მისთვისაგან, დაგვიკადგე სიმბოლოდ. მე დაუტყვევო უოგელი ჩემი საქმე, ზე ესწრება ვან ნადგლიანად, რომ დედაშიწა მინან ცალასის ნაჭრად ზე ცა, ეს ზეგვი დიდებულება ცისა, მისის ოქროს ვანსეულებითურთ-ხანოვრად სენ-შესაყად ოქროვანთა. მოგონებს დიდებულებას გამომარენს ყველა თავი თვსით მოგონებს გეოდეზიკობილებას-მისის გონებაში, და-შესწრებლობა მის სულის ძალაში, სიმშვენიერე მის დონშეშეშე-ეს ანის სულის ზეცხიერად, სამკაული სოფლისა, ნიშნის დანაშტენის ბუნებისა!... ჩემთვისა, მა ანის ეს ესწერდა ცალასისა!... მე ან მიუჭადს ყველა—დედაყავი უფრო უმეტეს! მაის იცინის! მაინ-ოვად, ესაა!

მოხერხებულად.

მე ანა მინამს, მინდა.

პატივით.

მა ანის აქ სასადად, თუ მე ან მიუჭადს ყველა?

მოზენკანცი.

თუ ან გიჟიანსო, მაშ ცუდად მიიღებთ გაშვების წამომადგინებელთა, რომელნიცა შეგებდნენ ჩუპნ გზაზე. იმათ სურდათ ესამოყვებინეთ თქვენ.

ჰამლეტი.

მითომ წაცომა. წამომადგინებელი გონივრულთა მოხმანდებს; შინა ვაწ გეკისხურო, ზე მოგზაური წიგანი დაეხსენი გამოცხადდეს თვის ხმელ-მუნთ; მიწიერი ან იოხნებს უბნადოდე; მასხანა თავის ადგილს დააჭენს; ჭკვიანნი ისუაულებენ სუაულო-საგან, ზე კნაუნა ცხადად ადგინებს თვის სიუქანუ-ლსა ღექსებაში. ვინ ანაიან ეს გაშვების წამომადგინებელი?

მოზენკანცი.

იგინივე, ჰანცილო, რომელნიცა ოდესმე თქვენ მოგწონდათ, ზე იქნებთან დიას მოხანულ, თუ წო ესაღაც მოგეწონებთან.

ჰამლეტი.

მითომ წაცომა? აქ ჯერ კიდევ ან იქნება ესმეთი სასწაული, რომელნიცა შემთხვით ბოძა ჩემს, აწინდელ დანიის გონივრულსა: იგინი, რომელნიცა აწინად სთვლიდნენ მას, მამისა ჩემისა სიტოცხდის ღმოს, უიღულოებენ ესა მის ჰატკეთებს ზე ამლეჯენ ჰატკად ჰატკეთ-ი 101 ა. 20 ა. 40 ღუყადსა (*). აქ უნდა წო ჭილღოსოქია ეცადოს, გამოაჩინოს: წისაგან ღიღდებთან ჰატკად კაცნი, ოდესაღ ღიღნი ღანდა-

(*) ღუყადი ანის ოქრო.

იტყულებიან. (ისმის სმა საყვირისა.)

გილდენშტერნი.

აჰა კაშელის წამომადგენელიცა!

ქაშვეტი.

ჰა, უჟალო, მშვიდობა თქუენი ნახა! მამეცით ხელი — აჰა, აჰა! ალექსანოზა დაიწყება მოკითხვით. მოდი ჯერ თქუენთან ვისწავლი წოგოდ უნდა მივიღო წამმომადგენებელი, წათა ანა სოქუან შუბღომ, ვითომც მე ვიყუ მტად თავაზიანი ესკეთ კადებთან, წომელებიცა შიკს ანან თქუენსე (ხა-რისხით) — უჟალო! მაგამ — ჩემი ბიძა-მამა ზე ჩემი ღელა-მალუა ძალიან სტოვებან.

გილდენშტერნი.

ბა-ში, ბნინცო?

ქაშვეტი.

მათ ან იციან, რომ მე ვან მხოლოთ გიყი, ოდესც ჰბეჩაჰს ქაშა ჩნდალოუ-დასაგლეით, ოდესდა ანის ქაჩი სამხეუთ, მაშინ მე ან მივი-ღებ სანთელს მხედ.

ბოლონი, გამოდის.

გადგეგრძელოსთ, უჟალო!

ქაშვეტი.

გამიგონე, გილდენშტერნი, ზე შენც წოზენკანცო-თუთო ურუ-ზე თუთო მსმენელი-ეს ჰსაგოგარი ბა-გი, წომელებიცა თქუენ ხედავთ, გიდეგაც ან ამდ-განა აკვნიდგან.

წოზენკანცი.

იქნება, გიდეგ ჩაწუა აკვან-ში; იტუვიან, ვითომც

სიბერე აწის უკუნძოლვეს სიუცმისადმი.

ჰამლეტი.

შეხედეთ ეს მოსკლა გვაუწეოს კამედის დასაწყისზე... ზესტო, ეს იყო, ამოხბო თქვენ, ღმრთობას დიდით. —

ჰოლონი.

ზინცო! მე მოგიტანე ახალი ამბავი.

ჰამლეტი.

მეც შემიძლიან გაიმხო თქვენ მტავალი ახალი ამბავი. ოდეს ღმრთი იყო დიდი აკტიონი ღმრთობით...

ჰოლონი.

ჩვენთან მოვიდნენ კამედის წამომადგენელი.

ჰამლეტი.

იქნება?

ჰოლონი.

განწმუნებთ, მართლა.

ჰამლეტი.

ჯოჯოებსე ახალგაზდანი,

მატენებენ მტავობელნი....

ჰოლონი.

საკვანძელი აკტიონი აწიან! ცნობილისათვის, კომედისათვის, ისტორიულ მასტოქათათვის. (*) კომიკურათა მასტოქათათვის, ისტორიის მასტოქათათვის, ისტორიულ ცნობილისათვის, ცნობილი-კომედისა-

(*) მასტოქალი აწის სოფლის მუხიკური თხულები, ღმრთილიცა გამოხატავს მწყემსთ სიმღერასა ზესტისათვის.

თუ, ღმამისათუხ სამის ემთობითუხთ, ზე ზოემათა
თუხ თუნიეკ უოვლისა ერთობისა. ამა აქესნა
სამუშაო სენეკას, შესატყუა ზღაგტსა, განონიე
გუბად, უკანონ გუბად, მადა მათ ან წამო-
ადგონონ.

ქამლეტი.

ფი საკუჩგელი საკუჩგელება-ა,
ზე განსაოცადი განსაოცება-ა!
მა საუნჯესა ჰულოზ შენ!
ზოლონი.

მა საუნჯესა?

ქამლეტი.

მასა?

ქალი გუგს შენ მშენიევი,
ზე იცი მის სიუბაყული!
ზოლონი, იქით.

სულ ჩემი ქალი ან ასსოგს!

ქამლეტი.

განა განსაოცადი განსაოცება-ა?
ზოლონი.

თუ დამ მანოდებთ საკუჩგელებად, მე ნამდვი-
ლად გუგს ქალი, დომელიცა ძალიან მიუყაქს.

ქამლეტი.

გმთი შეონისაგან ან გამოდის.
ზოლონი.

მაშ მა გამოდის, ზმინდო?

ქამლეტი.

მა?

ჭაბო წინათ — განიზნახავს,
 ზე განგეოა ჯა განჭკადგავს!
 ზე ამისთვისდა, განა შენ ან იღა;
 დადა უნდა მოხდეს,
 მას ვერგან ასცდების.

შემდგომდა... აჰა, ბაჩუც — გაშინდა თავით
 თვისთ დასასტული სიტყვისა.

(გამოდინა ღამდენიმე ატრონგება.)

შევიდობა თქვენა ნახა, შევიდობა თქვენა ნახა,
 უფ'დრო; დიდად მოხატული ჯან, რომ გხედავთ
 თქვენ'გადღევსმელი ს შეუბანდა: რემო! ე ძველ
 მეგობარო, დაც ჩქენ უბიძგეთი ან გვანახავს. წვენი
 მოგზადია' ზე შენ მეგობრ და მომელს ცა. სმა მიგაგავს
 შემოჭრილ იქნის წაქანსა, დოგონ ხ. და, ზე დადას
 ვიცვინებთ-შეუდგეთ საქესა! დოგონათ ცა მოხადინენი
 მოგვლათ მიწველი ნადირი, დომელიცა შეგვხვდეს.
 ჩქანა-გამოდინეთ ნიშუნი თქვენის ნიჭიერებისა,
 თქვთ დომელიმე გაშვებულადი მონოლოგი. (*)

1-ი ატრონგი.

დას გვიბრძანებთ, მცინდო.

მამლეტი.

გახსოვს, შენ და წადივითხე, და იყო ის, იყო
 თუ ანა ნათამაშევი, ან მახსოვს — გიდევატ და ევე-
 დას ან მოსწონდა, მაგდამ მისთვის უნთნი აქედენ,
 სხუანი დახმდავდენ. უნთნი ამბობდენ, რომ აქ ანა-
 სო თუჭი უზახდა სიტყუქში, სხუანიდა მხოვბდუნ

(*) მონოლოგი-თავისათვისისათან უბნობა.

შეგის-შეგ მტავალსა ჰაზრსა; უმთა მსოქესს, ეს
 ანისო ქმნაღება წაწინებულისა გემოვნებისა, სჭუ-
 ლი იდიაურთა მტოელ განსჯუღთა, ნამდვილთა,
 საამოვნოთა, გამოწინებუღთა; სხუათაჟი... აი კადევ
 აქ მე განსაგუიერებთ მომწონდა ამბავი ენისა ღი-
 ღონისადმი, ზე უგელა-ზე უმეტესად, ოღეს ენეი
 უნაბზს ზაზაშის სიკუდილსა. თუ გახსოვს, დაიწუ
 ამ ლექსებით:

«ზე ზინდი, მდღეინჯაწე თითქოს გინჯინს ღომი...
 მეონია, ესე ანანის, მახსოვსკი იწუება ზინდიითა...

«ზე ზინდი, სევადიან აბჯად მოსილი,
 გამოვიდა ცხენის მკენთაგან. მზდღეინჯაწი,
 საჭუნტესელით ქუხს, ჰუანავს წა შავსა ჰაზრსა,
 ქვეშე ბნელისა ცისა-სახელავისა.
 მოწუწვილა თბილისს ძისხლით საწყალ მსგენჭლთა;
 მაზე ჰოლდავს სისხლი დელათა უბედურთა,
 საცოდავთა ცოდთა, შეიღთა ზე მაშათა,
 მათთა ძეთა ზე ასულთა შავ-სვიანთა.
 ესნეთ ცხლის ცეცხლის კიდუა ან ელვანებს,
 დოგონათ მის მკვინჯაწებით სახე იწვის.
 დოგონათაც ჯოჯოხეთის ცეცხლი, ზინდი,
 ეგრეთ მკვცხლად მიჰუნჩინავს ქმნად ბოლოცისა
 ზე სიკუდილსა უქადის მნელსა მზიამსა....

განაკმე შენ!

ზოლონა.

ჩინებულა, მზნცო! ხელაყანობით, გმპნობით
 წაიციოხე.

აკტიონი. (განაგებობს.)

ჩე ამა შინში, შევეუწინა და მჩაძსა,
 ვეუქის ელდინთა ხელით თუსით მთნოლდითა,
 ილიონის სნულს ცუცხლით დაშუგავითა;
 ჩე ხელთაგან სიმძიმითა თუსითა
 შეგტაცა მახვილი, ჩე, დადგა შინში გზაზე,
 მისწრაფება უთანასწოლ ბეძოლაზე.
 ენთის დაკვნით მჩაძი დაეცა ობოლი,
 ჩე-დაგტა ილიონიც სნულად მტოვლი.
 შედგა შინში, დაიშვიდა მისხუა თუსი,
 ჩე სიკვდილს მძნუანს უმლის განაღოს შინში.
 შეაყენა ხმალი—ესწეთ ქანაშხალი,
 წათ, ვითომც, შეწუალს შენობანი სუსტნი,
 ენთსა წამსა, დაწუნარებს თუს ქვითინსა,
 წათ ახლად იქუხოს დასანთქმელ ჭეჭითა...
 —ადა! ანას დროს ვტესტი თუს სანგითა,
 ესწეთ საშინლად ან სცემდა, მოგონაა
 შინჩის ხმალი მსწულავს აქ მჩაძს უბედურსა...
 ბოლონი.

მე ძაღლიან გმძულა.

ჩამლეტი.

შენმა დალაქმა გგვე მიიხდა მე შენს წვედზე.
 განაგებე-ეს ხომ ეხლაგ დაიძინებს... მო-გადვიდე
 გვეუხასთან.

აკტიონი, განაგებობს.

«თუ მო გენახა გაწეწილი გვეუბა...»

ჩამლეტი.

და? «გაწეწილი გვეუბა?»

ზოლონი.

ზო, მანთლას — ეგ კანგი იქმნება მითომ? მაგნაშ
კა უსავს, ეგ ხომ იოქის გაწეწილ თმებზე! კანგია,
მშვენიერია!

აკრეოზი, განაგებობს.

«მეუნესავი, მტრადლა, ღრმად ჭინის მუანაგო,
იტყოდიოცა, რომ მუჟღან მის ცრეწლთ მდინანი
ილაონას მნთელ ცუცხლთ ეძლო წამს განლობა.
ოდესმე გვანგინი აშკობდა იმ შუბლსა,
წა-ზე ხელავ ღდეს თავ-საფანკის ნაყუწსა —
ესოდენ დამცრობილ ანს სსჟე გვეუბისა.
მის პაგეოგან მდინანებს ჯვანი წუგვისა
თვსის მძიმე სსჟე-ზე ზე ბუღას დალატ-ზე,
უოგელ ჭინთ მისზე, მხაგუან ელენა-ზე.
ჟ თუ დიქნთ ეძლოთ სილგა იმ მწანის წამისა,
ოდეს მინდმა გუდს უგმიანა მწიამს სმადი,
მწან ცრეწლთ ადიგსებოდა მათიც თუადი,
გვეუბის ჭინნაც მოსწუდებოდენ მათითა...

ზოლონი.

უუუწეთ, ზოგოვ ცხელას გრძნობით კითხულობს,
ცრეწლი გადმოსცვივდა, ფედი ჰქნათ... საკმაოა,
საკმაოა!

ქამლეტი.

კანგი, მექმე დამისწულებ. საყუანგლო ზოლონი!
თუ რომ შეიძლებოდეს კანგა უმასმანძლე ამათ. ხომ
იცო, ესენი ანაან სანკე მისა, წასატა ჩუტნ ვჟეო-
ფო, ზე, მანთლად, ამათი. ქება სიცოცხლის ღმოს

დაიწყო ცუდს ეპიტაფიასა. (*) რომელსაცა წაძაწე-
დნენ შერს საულაკზე.

ზოლონი.

შე დაუხვდები შესასამ მაგათ დაიწესისა, ზნინცო!
ჰამლეტი.

ოჰ, ღა! უკეთესად, უკეთესად, ვიდრე დასა-
ესენი დაიწან. თუ და უკეთესად დაუხვდით დაიწეს-
ბისამებ, დაგდენიდა დაიწესა ისეო, რომელსაცა
აწა დაიწეს კანტის სალასა? აწა, აწა! დაუხვდი
ამათ რომისაებ დაიწეს დაიწეს დაიწეს და გულის-
ხვობისა.

ზოლონი.

წავიდეთ, უკეთესო.

ჰამლეტი.

წადით, მეგობარნო ჩემო, ჰე მოემხადენათ სა-
თამაშოდ გამედიასა. ჰე, ძველ მეგობარნო, შეგ-
ძლიან წამმოგვიდგინო სიკვდილი გონსაგოსი?

აკტონი.

შეგვიძლიან, ზნინცო.

ჰამლეტი.

კანტი, წამმოადგანეთ ეს კომედია. ათიოდუდა
მცირე ღვესები ჩემი სომ შეიძლება ჩაუდით?

აკტონი.

შეიძლება, ზნინცო.

ჰამლეტი.

ძალიან კანტი, გაჰყვით ამ უკეთესსა, მაგამ

(*) ეპიტაფია — საულაკზე წაძაწევი.

სასაცილოთ ვი ან გახადოთ! (მოლონი ზე პეტრო-
ლიშვი შიდანი.) მეგობრნი ჩემო, მოხუცანტა
ზე გილდუნტეკნი! მომეც ნახამდე! მოხანულო
ჯან, რომ, გნახეთ თქვენ ვლესენოკში.

მოხუცანტი გილდუნტეკნი.
მშვიდობით, მინცო. (შიდანი.)

მელონი, მანტო.

დმენტო გვიგულაოთ! მანტო ჯან 'ეხლა...
მა საცოდავი ქმნილება ჯან! გამეღიას წანმოძაღ-
ჭინებელი, შესაბნაღისი მოჭაშაგინე, გაშოძითქუამს
მა გულის-თქმითა, ზე ცუდ დეკსებში, სტიანს.
ყვითლდება, განკადებს, თითის... მათა? ზე მა
მიხეზია? უბნადო მოგონებულობა! ვედაცა გვეუბნა
მა ადის მისი გვეუბნა? გულო მათ სტეკა მისოუს,
მათ სტიანს, გემნობს, მოგონათ-ც გვეუბნა?
მეშინ დაღა იქმნებოდა, თუ რომ მქონებოდა მას
გვრეთვე მიხეზი სულის გნებისა, მოგონიცა მე
მაქუს გვონებ პეტრონებდა მთელს თეატრსა, ზე
მეშინადით დანუღებოდა სმენასა, მოლოდმოქმედებას
შეამწუნებდა, ზე შეუგრებელი გაუყინაგდა მანდევში
სისხლსა. მედა? მე ჯან საცოდავი, შეუკადი, უგ-
ნძნობანი გაცი — მე ვსდუმი, ვსდუმიანე, ოდეს ვიცო
რომ მოლოდმოქმედებამ დანთქა სიცოცხლე ზე შე-
ფობა დიდისა მელონებლისა — მამისა! ანუ მე ჯან
მხადდი? ვის შეუძლიან სიტყვით მაწეინოს, ანუ
მამაყენოს წყენა, უძიისოთ, რომ წყენისათჳს თავს
ანვიდუა, ან გაგულითო მაწეინი, ზე ან მიუგვლო
დუმი მისი უოანთა გასაგლეჯათ? ზე მადა? უნ-

ჩემთვის განუკურნელობისას ზე მეკლავსა ვბედავ შე, .
 თუთ ჯოჯოხეთი მიწვევს შე შეუძინ-მაგბად, შე-ყო
 უნაყოფოდ დაესთხოვ მძისანებასა სატყუისში, ზის
 უკნებელია — ის. თდესიც შე ცოცხალ ვად, შე. შევლ
 მოკლულის ძამისა, მოწამე დედის გაუზნაგოფობისა!..
 5 მამლეტო, მამლეტო! ცნებენოდეს!...

გოუიქროთ: შენაგვლა, დამ ბიწა ზე ბონოტ-
 მოქმედება, იხილვენ და სანანუდსა თუქსა სახესა
 სიამაშობაში დახედოუნებულისა სულისნისა, უნ-
 ბუბად გამოხოტკაჟენ თუქსა სიბრძვიდსა ზე შეიც-
 ნებენ ბონოტმოქმედებასა. დაბ, უფროთ, უსადგულოთ,
 ყოველივე იქმნება ცხადი. ამ ატეოთნებსა წამმო-
 ვადგენიება სანანუდსა შექმნულობასა, მსგავსსა
 ბიძი-ჩემის ბონოტმოქმედებისა, ზე უფრეს უგდებ-
 თუ და შეშეოთდა იგი, მამინ შე ჯადი, მაც უნ-
 და ვბქმნა! იქმნება ჩვენება იგი იყო თდნება,
 მსაგებება ბნედასა სულისა? ბნელ სუალს შეუძლიან
 სხვა-ღესხვა სახით გამოცხადლეს. იქმნება კიდეც
 იგი მიმინიდაჟს ქმნად ცოდვისა, ზე სუალსა ჩემსა
 სიიჭვოსა ზე სუსტსა ხმაოთს ბადედ დასანოქავად
 სულისა? მოკერძიდები, ზე, დაესხენ, ხედნიანობამ
 ჩემმა გამოაჩინოს სუნიდისი გოჯოლისა!

დასასრული შეუძინსა მოქმედებისა.

სამწყხარო ანბავი.

შეგვიძლიან ცაბედვითა ესთქუათ, რომ
 «ცისკრის» რედაქცია შეიმსჭვადია წარ-
 სულს თვეში მწყხარებითა, რა მოაკლდა
 მას იმ გჳაროი თანამშრომელთა, რომელთაცა
 განაშვენებდა ჩუშნს ქართულს ლიტერატუ-
 რასა, თაგისის მეცადინეობით ზ მწერლობით:
 მაისის 26-ს, შეადღითგან 5 სათზედ გარ-
 დიცვადია თუი ყმცარეს ჟამში, გარნა სას-
 ტიც სწულოებით, თანმედროდ მწერალი ჩუშნი,
 ორმეოც ზ ათ-თორმეც. ს წლის მექონე
 თაგადი ლოცესხდრე ჩიქოვანი. რომელთაცა
 წარუვიდისავი განსვენებულის ლოცესები:
 «ვედრება» «ნაუგენი გულისხდმი» დროება
 საუკუნისადმი ზ სს. სარწმუნო ვართ განი-
 ყოფენ ისინიცა ჩუშნთან მწყხარებასა.

რედ.

თ. აღო. ჩიქოვანის გარდაცვალებაზე.

გმინავს შეწაღო? ის, ვედატ გვკვეტ შენ მომცო-
 ნაკეს!

წადგავთქვევინებ შენთ მომბეთა ამდენთ ცაქმდო
 მწაქეს?

თითქოს ციყვანდენ შენნი ძენნი, ვინ აწან ბნალო,
 თუ ესთქუათ ჳიფიქრო, რომ ჩუშნთან ხაკ შენ
 შემომწყაღის...

აჲ, მოკელი ჩვეულებრივ შე შენსა სახლსა,

ლოქსები:

სოფელად. კოლხიდელისა.

საღამო კაწაღუთის გო-

წადგან. თ. წ. შ. ე.

მოგაწეს. მისივე.

პროზა:

ოთხნი ისტორიული განთქსე-

ბუღნი ხასიათნი გიგანოვსკისა. თ. წ. შ. ე. წმინთაჲსა.

✓ ჰამლეტი დამა ხუთს მოქ-

მედუად. ლ. აწდაზანისა.

(სხუა ზ სხუა ანბავი. (ნახ. მუონე გვეწდზე.)